

UK PEDAGOGICKÁ FAKULTA
KATEDRA OBČANSKÉ VÝCHOVY A FILOSOFIE

Bakalářská práce
Barokní přestavba děčínského zámku za rodu
Thun-Hohensteinů

Autor: Denisa Pilátová
Vedoucí BP: Doc. PhDr. Jan Županič, Ph.D.
Rok: 2010

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedených podkladů. Souhlasím s jejím dalším využitím s podmínkou, že veškeré převzaté informace budou řádně citovány.

Denisa Pilátová

7. srpna 2014

Děkuji panu Doc. PhDr. Janu Županičovi, PhD. za konzultace, cenné připomínky a čas strávený nad mojí prací. Mé poděkování také patří pracovníkům Státního oblastního archivu v Děčíně za poskytnutí informací a nahlížení do dokumentů a stavebně historických průzkumů.

Denisa Pilátová

Obsah

Úvod.....	5
1. Rod Thun-Hohenstein	6
1.1. Získání děčínského zámku.....	11
1.2. Počátky působení Thun-Hohensteinů na děčínském zámku.....	13
2. Přestavba děčínského zámku v 17. století.....	14
2.1. Aktivita Maxmiliána Thuna	15
2.2. Dlouhá jízda	21
2.3. Děčínská zámecká zahrada.....	27
2.4. Nejvýznamnější umělci spolupodílející se na barokní přestavbě.....	32
3. Rytina děčínského zámku a popis Bohuslava Balbína v době baroka	37
4. Působnost a odchod Thunů z děčínského panství.....	41
Závěr	44
Seznam literatury.....	46
Anotace.....	49
Seznam příloh.....	50

Úvod

Ve své bakalářské práci se budu věnovat barokní přestavbě děčínského zámku, která proběhla z iniciativy hraběte Maxmiliána Thuna. Zaměřím se především na nejtypičtější barokní objekty, kterými jsou například Dlouhá jízdna nebo Růžová zahrada, známá pod tímto názvem až v 19. století, jejíž součástí je několik uměleckých pozoruhodností. Zmíním také přeměnu samotného města, kterého barokní přestavba též výrazně ovlivnila a nejvýznamnější umělce spolupodílejících se na přestavbě, kteří jsou nesmazatelnou součástí některých dodnes zachovalých památek. První kapitolu věnuji samotnému rodu Thun-Hohenstein, jehož česká větev je neodmyslitelně spjata s děčínským zámekem a s poměrně velkou vlivností působící nejen na průběh našich dějin. Členové rodu Thun-Hohenstein se v průběhu více jak třístého pobytu v Čechách dostávali do předních funkcí v rozmanitých oblastech. V současné době ale u většiny lidí zůstávají jejich činy a samotná existence zapomenuta. V závěrečné kapitole shrnu stručný pohled působnosti Thun-Hohensteinů na děčínském zámku a pro celistvistvu i jejich nevyhnutelný odchod z tohoto panství.

Pro lepší seznámení nejen s osudy děčínského zámku dopomáhají také dobové veduty. Dochovaly se nám četné veduty zachycující nejrůznější místa Děčína včetně děčínského zámku a jeho okolí, které nás vedle umělecké stránky mohou informovat především o podobě architektonických pamětihodností z dob jejich zachycení. Charakterizují nejen umělecký cit, ale i podobu minulosti. U některých barokních objektů jsem také vycházela patrně z nejdetaillnější veduty od J. Zieglera z roku 1712 a z popisu Bohuslava Balbína, jehož návštěva děčínského zámku na něj silně zapůsobila. Je však zapotřebí brát v potaz možné odchylky způsobené u vedut docílením patřičné kompozice nebo u popisů možným subjektivním zabarvením. Pohled na děčínský zámek podávají také stavebné historické průzkumy z roku 1983 uložené ve Státním oblastním archivu v Děčíně. Barokně přestavěný děčínský zámek spolu s nově vzniklými či přeměněnými umělecky ceněnými objekty vedle své kulturní hodnoty, reprezentoval jeden z nejvlivnějších rodů Thun-Hohensteinů.

1. Rod Thun-Hohenstein

Rod Thun-Hohenstein patřil mezi významné představitele našeho politického a společenského života. Dokázali se uplatnit v důležitých funkcích, kdy jejich působení často zasahovalo do průběhu vývoje nejen naší minulosti. Někteří se zasloužili o prohloubení kulturního dědictví nebo o rozšíření majetku svého rodu, aktivně se účastnili bojů v napoleonských válkách a i během třicetileté války byli někteří členové rodu válečně činní. Zaznamenaly mnohé úspěchy a vtiskli tím nezapomenutelnou vzpomínku nejen do našich dějin na svůj dodnes žijící rod.

Rod Thunů pochází z Vigo ve Val di Non, které se rozprostírá v jihotyrolském údolí. Jejich existence se řadí mezi nejstarší rody bývalé habsburské monarchie, jejichž doklady jsou známy již od roku 1145.¹ Členové rodu se dostávali do funkcí správců zeměpanského majetku a purkrabích biskupských a vévodských hradů, získávali přední světské úřady i duchovní hodnosti a v roce 1530 byli Thunové povýšeni do stavu svobodných pánů.² K dalšímu povýšení došlo roku 1629, kdy Kryštof Šimon Thun spolu se svými bratry přijal rozšíření svého jména o predikát z Hohensteinu, při povýšení do říšského hraběcího stavu. Hrabství obdržel za 60.000 zlatých od císaře Ferdinanda II. o rok dříve za své věhlasné úspěchy v jeho službách. Na základě vestfálského míru připadlo panství Braniborsku, avšak jmenování Thun-Hohenstein si již členové rodu nenechali odejmout.³ Vestfálský mír uzavřený v roce 1648, který signalizoval ukončení třicetileté války, znamenal vedle územních změn také proměnu náboženských poměrů. Průběh třicetileté války přinesl Thunům možnost většího bohatství v podobě nabytí pozemkového majetku. Dne 8. 7. 1631 získali Thun-Hohensteinové český hraběcí stav, byli prvním rodem, který získal českou hraběcí hodnost, již roku 1627 obdrželi český inkolát.⁴ Členové rodu Thun-Hohensteinů i přes svůj tyrolský původ dokázali splynout s českým prostředím.⁵ Většina představitelů rodu se stala politiky, významně zasahujícími do českých otázek. Ale i přes jejich výraznou působnost v této politické sféře i vlivnost v dalších rozmanitých oblastech zůstává rod Thun-Hohenstein u většiny českých

---

1 ŽUPANIČ - STELLNER - FIALA 2001, s. 257

2 SLAVÍČKOVÁ 1998, s. 5

3 ŽUPANIČ - STELLNER - FIALA 2001, s. 258

4 BUBEN, M. 1994, s. 141

5 MAŠEK 1992, s. 172

lidí spíše zapomenut. V učivu dějepisu bývá připomenut zejména Lev Thun.

Společenský význam rodu Thunů postupně rostl, tím docházelo i k rozšiřování jejich majetku, který se několikanásobně zvětšil po již zmiňované třicetileté válce na základě pobělohorských konfiskací a prodejů. Působení Thun-Hohensteinů na děčínském zámku je spojeno právě s pobělohorskými konfiskacemi v Čechách. Těch využil v letech 1623-1630 Kryštof Šimon Thun, který díky nim v Čechách získal několik statků, například Děčín, Choltice, Letovice, Pětipsy, Benešov nad Ploučnicí a Klášterec nad Ohří.⁶ Byla tím tak vytvořena bohatá majetková základna Thun-Hohensteinů v Čechách.

Od poloviny 17. století až do 19. století významně působili někteří členové rodu především ve vysokých církevních hodnostech. Dostali se do nejvyšších míst některých rakouských episkopátů a jako knížata arcibiskupové salcburští a knížata biskupové pasovští se stali předními členy těchto říšských knížectví. Působili také ve dvorské, státní, diplomatické a vojenské službě.⁷ Postavení rodu Thunů postupně sílilo i v politické sféře. Jedním z nejvýznamnějších osobností byl Lev Thun, který byl představitelem státní moci.

Rod Thun-Hohenstein se ve své minulosti dělil na několik větví: V 15. století jsou známy větve Castel-Thun, Castel-Caldes a Castel-Brughier.⁸ Podstatnou větví týkající se výrazně Čech byla větev Castel-Brughier, jehož nejvýznamnějším představitelem se stal syn Sigmunda (1537-1596) Kryštof Šimon Thun (1582-1635), který získal několik panství v Čechách, během třicetileté války byl ve službách císaře a také se významně účastnil v bojích s Turky, při nichž podlehl utrpenému zranění.⁹ Dědicemi Šimonova rozsáhlejšího majetku se stali jeho bratři Johann Cyprian (1569-1630) a Georg Sigmund (1573-1651) na základě zvláštního povolení od papeže Urbana VIII., které si vyžádal v roce 1624 Kryštof Šimon, aby tím zabránil připadnutí majetku Řádu maltézských rytířů, u nichž byl od roku 1615 členem.¹⁰ Zakladatelem této linie, z které se vytvořila česká větev rodu, byl Kryštofův dědeček Johann Cyprian (1501-1573) působící jako tajný rada a komoří

---

6 ŽUPANIČ - STELLNER – FIALA 2001, s. 258

7 SLAVÍČKOVÁ – JOZA 2005, s. 14

8 ŽUPANIČ - STELLNER - FIALA 2001, s. 257

9 MAŠEK 1992, s. 172

10 ŽUPANIČ - STELLNER - FIALA 2001, s. 258

u císaře Ferdinanda I. a Maxmiliána II.¹¹ Za zakladatele české linie je však považován syn Johanna Cypriana hrabě Johann Sigmund (1594-1646), který se třikrát oženil, z jeho manželsví vzešlo osm dcer a jedenáct synů. Mezi nejvýznamnějšími patřil například syn Quidobald (1616-1668) známý jako salcburský arcibiskup, Johann Ernst (1643-1709), který založil řád sv. Ruprechta, od roku 1679 se stal biskupem v Seckau, Václav (1629-1673) známý od roku 1664 jako biskup v Pasově a od roku 1665 jako biskup v Gurku, Franz Sigmund (1639-1702) byl jeden z představitelů johanitů, který se úspěšně účastnil jako velitel řádového loďstva v bojích proti Turkům, při nichž získal ostrov Skiathos, na tomto základě byl papežem Inocencem XII. jmenován velitelem jeho flotily a císař Leopold I. ho na základě jeho úspěchů jmenoval v roce 1700 polním maršálem.¹²

V roce 1785, kdy byly rozděleny statky mezi syny hraběte Jana Josefa (†1788), se v Čechách vydělily čtyři základní rodové linie Thunů podle jednotlivých získaných panství: Jedná se o větev kláštereckou, choltickou, děčínskou a poběžovicko-benátskou: zakladatelem klášterecké větve byl František Josef Thun (1734-1800), děčínské větve mladší Václav Josef (1737-1796), Jan Nepomuk (1742-1813) založil choltickou linii a Antonín Josef (1754-1840) poběžovicko-benátskou.¹³ Především klášterecká a děčínská linie byly pro českou minulost nejpodstatnějšími. Jejich členové výrazně zasahovali do průběhu našich dějin, angažovali se v politickém životě, rozvíjeli českou kulturu v podobě rozmanitých děl, nových památek a uměleckých sbírek, někteří se zasadili také o zkvalitnění životních podmínek.

Jeden z nejvýraznějších členů klášterecké větve byl vnuk Františka Josefa Thuna Josef Matyáš (1794-1868), který se účastnil napoleonských válek a v pozdějších letech aktivně působil ve vlasteneckých spolcích. Věnoval se studiu češtiny a dějin české literatury, překládal z českých národních písní a také do německého jazyka přeložil Královédvorský rukopis, vedle toho nechal vydat německy psanou brožuru „Slavismus v Čechách“, díky své kulturní činnosti se stal členem Královské české společnosti nauk.¹⁴ Její představitelé ji nejprve označovali za výhradně soukromou společnost, upozorňovali na různá témata, intenzivně se zabývali přírodními

11 SLAVÍČKOVÁ 1998, s. 49

12 ŽUPANIČ - STELLNER - FIALA 2001, s. 259

13 SLAVÍČKOVÁ 1998, s. 7n

14 MAŠEK 1992, s. 173

vědami. František Palacký se zasloužil o nacionalizaci společnosti, rozvíjelo se poznání řeči a historie. Královská česká společnost nauk je určitým předchůdcem dnešní Akademie věd ČR.

Dědicem a jediným synem Václava Josefa byl hrabě František Antonín (1786-1873), který proslavil děčínskou větev. Zabýval se hospodářskými vědami, které využíval v praxi ve svém soukromém životě, studoval také filosofii, umění a věnoval se i dalším zájmům týkajících se rozvoji věd.¹⁵ Také on bojoval v napoleonských válkách, s úspěchem se snažil o zlepšení života svých poddaných, například v té podobě, že jim umožnil vykoupit se z roboty ještě před jejím zrušením, pečoval o odbornou hospodářskou vzdělanost nebo nechal zakládat nové komunikace. Účastnil se také politického života, ve kterém prosazoval emancipační snahy českého národa.¹⁶ Otázka roboty a její zrušení byla dlouho diskusivní problematikou a silicí hrozbou stávek z iniciativ dělnictva a rolníků. Ke zrušení za náhradu došlo dne 7. září 1848.

Známým, významným členem thunovského rodu se v 19. století stal v politické oblasti hrabě František Thun (1847-1916). Zastával funkci místodržitele a na rozdíl od svých předchůdců se viděl v roli císařova zástupce, někdy byl také označován jako „český místokráľ“.¹⁷

Snad nejznámějším a jedním z nejvýznamnějších představitelů rodu Thun-Hohenstein byl hrabě Leopold Lev (1811-1888), který byl na jaře roku 1848 jmenován presidentem gubernia (zemské vlády v Čechách) po hraběti Rudolfovi Stadionovi. Spolu s Josefem Matyášem Thunem znamenal pro lid v Čechách naději české politické reprezentace v revolučních vlnách roku 1848.¹⁸ Ta se zčásti rozplynula po jeho nešťastném uvěznění Josefem Václavem Fričem, který převzal hlavní iniciativu při obraně Klementina. Lev Thun byl osvobozen Františkem Palackým za spoluúčasti dalších představitelů liberální politiky. Avšak rozezlen nad svým neoprávněným uvězněním nechtěl mít se studenty již nic společného. Veškeré naděje, které byly také na základě jeho určitého obdivu k českým vlasteneckým snahám, vkládány do hraběte Lva Thuna byli rozdílné, neboť vedle toho neuznával jejich politické cíle. Od roku 1849 se stal ministrem školství, od roku 1861 se pouze

15 SLAVÍČKOVÁ 1998, s. 64

16 MAŠEK 1992, s. 174n

17 GALANDAUER 2007, s. 6

18 Kdo byl kdo v našich dějinách do roku 1918 1999, s. 423

aktivně účastnil panské sněmovny a českého sněmu. Za své postoje a činy v monarchii získal v roce 1884 řád Zlatého rouna.¹⁹ O jeho postojích k politice a národnosti nás seznamuje spis samotného hraběte, *Hrabě Lwa Thuna úvahy o nynějších poměrech hledíc zvláště k Čechám*, které roku 1849 objasnil J. Malý. Ve svém veřejném zamyšlení chtěl hrabě Lev Thun dokázat názor, že *národnost nemá mít žádného vlivu na politiku*, přičemž je důležité co kdo rozumí pod pojmem národnost, Lev Thun ji chápe takto: *národnost jest přirozená přízeň, kterou zrozenci jednoho kmene k sobě cítí, věrnost kterou lnou ke svému jazyku a k mravům svým, a snaha, aby ve všem, cokoli poskytuje postupné rozvíjen, člověčenstva, spoluúčinkovali ve svých formách.*²⁰ Lev Thun udržoval také styky s významnými představiteli tehdejší doby: například s Chotkem, Jungmanem, Metternichem, Palackým, Riegrem, Šafaříkem a Hankou, podkladem je četně zachovalá vzájemná korespondence.²¹ Na jedné straně skutečně shledáváme určitou náklonost k vlasteneckému cítění, na straně druhé jistou izolaci od politických aktivit, ke kterým zájmy vlastenců směřovaly.

Děčínský zámek v politické oblasti sehrál svoji podstatnou úlohu, přilákal nejen mnohé umělce, ale i některé panovníky, kteří se na zámku zastavili při svých cestách. Příkladem bych uvedla pruského krále Bedřicha Viléma III., který se na děčínském zámku zastavil roku 1835 po teplickém setkání panovníků s carem Mikulášem I.²²

Rod Thun-Hohenstein nabyl také velkého významu, zejména v 19.století, v kulturní a umělecké sféře. U Thunů působila celá řada významných výtvarných i hudebních umělců a stavitelů, kteří nám zanechali bohaté kulturní dědictví pod záštitou jednoho z předních šlechtických rodů v Čechách.

1.1. Získání děčínského zámku

Děčínský zámek kupují Thunové od Bünauských, vlivem třicetileté války a

---

19 ŽUPANIČ - STELLNER - FIALA 2001, s. 256

20 Citace z: MALÝ 1849, s. 3n

21 KUBÍK 1967, s. 5

22 SLAVÍČKOVÁ 1991, s. 12

jejím důsledkům. V roce 1627 (na Moravě 1628) bylo vydáno Obnovené zřízení zemské, které znamenalo kodifikaci absolutismu, dědičnost Habsburků na českém trůně, rovnoprávnost němčiny s češtinou, ale také katolictví jako jediné povolené náboženství. Mnozí museli opustit svoji vlast na základě své víry a jejich majetek podlehl rozsáhlým konfiskacím.

Rytíři z Bünau nechali v 2. polovině 16. století upravit děčínské sídlo tak, aby bylo pohodlnější vzhledem k tehdejším požadavkům renesanční šlechty, která žila již nákladnějším způsobem. Součástí byla kaple, rytířský sál, bohatá obrazová a genealogická výzdoba, lékárna, lázeň či šermírna a také hospodářské zařízení jako kovárna, pekárna, pivovar, dílny aj.²³ Bünauové, kteří koupili děčínský majetek od Salhausenů, se svými sympatiemi přibližovali k drážďanskému kurfiřtskému dvoru, právě v jeho blízkosti vznikaly od 15. století tendence, které začínaly formulovat tehdejší kulturní život.²⁴ Bünauové byli zastánci luterské reformace, roku 1628 prodali svá panství a dobrovolně pro svoji víru opustili Čechy. Již po polovině 16. století, za držby Bünauů docházelo k přetrhávání pozitivních vztahů mezi městem a vrchností, ty se začaly zhoršovat na začátku 17. století, kdy se měšťané dostali do konfliktu s Jindřichem z Bünau. Neklidné poměry nabývaly také kvůli várečnému a výčepnímu právu, které vyvolávaly nespokojenost s platy, daněmi, cly, pozemky, solným obchodem a labským přívozem. Spory s vrchností pokračovaly i za hrabat Thun-Hohensteinů.²⁵

Roku 1614 zdědil Děčín pod poručenskou správu Rudolf starší z Bünau, po vydání pobělohorské rekatolizační ústavy jej prodal roku 1628 tyrolskému hraběti Kryštofovi Šimonovi z Thunu pro jeho synovce Jana Zikmunda a emigroval do Saska.²⁶ Rudolf starší z Bünau učinil prodej dne 2. srpna 1628 za 160.000 zlatých, kdy od něj odkoupil hrabě Kryštof Šimon z Thunu statek Děčín, totiž *zámek Děčín s městem a předměstím, dvory poplužní, Podmokly a Liebverda a vesnice Ludvíkovice, Březiny, Bechlejovice, Staré město, Boletice, Křešice, Hostice, Všeraz, Rozbělice (dnešní Rozbělesy), Krochvice (dnešní Chrochvice), Chmelnice, Wilsdorf (Vilsnice), Malšovice, Bohyně, Roztoky, Javoří (dnešní Javory), Prosetín, Borek,*

---

23 Citace z: SLAVÍČKOVÁ 1997, s. 78

24 SLAVÍČKOVÁ 1991, s. 4

25 SLAVÍČKOVÁ - JOZA 2005, s. 12n

26 RATD, zn. A2 I 1a. Citace se stavebně historického průzkumu zámku Děčín (Lancinger – Baštová 1983), s. 6

*Ulgersdorf (Horní a Dolní Oldřichov), Bělá, Zelenice (dnešní Želenice), Libouchec, zámek Vrabinec, vsi Těchlovice, Hliněná, Lhotka (Lhota) přední a zadní, Nabozady (dnešní Nebočady), Kunnersdorf (Kunratice), Rytířov, Babitín (dnešní Babětín), Bösegründel (Žlíbek), Grund (Žleb); s pivovary, mlýny, lázněmi, clem u Děčína a u Těchlovic, lesy, rybníky, vinicemi u Litoměřic a jiným příslušenstvím.*²⁷ Při postoupení obdržel Rudolf starší z Bünau jenom 60.000 zlatých, zbytek 100.000 zlatých mu pak měl být splácen v lhůtách od roku 1629 a to dvakrát do roka částkou 7.500 zlatých (tj. ročně 15.000 zlatých).²⁸

1.2. Počátky působení Thun-Hohensteinů na děčínském zámku

Tricetiletá válka neznamenalala pro Thuny jenom získání rozsáhlého majetku na základě konfiskací, ale přinesla s sebou také negativní zásahy do jejich působení nejen na děčínském zámku. Roku 1631 vtrhli do Čech Sasové, kteří rabovali domy a postupně obsazovali některá panství. Děčín byl jedním z nich. Spolu se Sasy se do Čech navracejí i někteří exulanti, kteří museli svoji vlast opustit. Mezi ně patřila především šlechta, které byl po Bílé hoře zabaven majetek a nyní se pod vlivem válečných událostí domáhala restitucí svých předcházejících majetků. Saská armáda musela opustit Čechy až po obsazení Prahy Valdštejnem.

Bílek ve svých konfiskacích uvádí, že při příležitosti saského vpádu do Čech v roce 1631 se vrátil také Rudolf starší z Bünau a obsadil zámek Děčín. Posléze byl odsouzen od všeho jmění, zvláště od zbytku sumy trhové, která v pokutě měla připadnout Albrechtovi z Valdštejna. Rudolf starší z Bünau byl zproštěn pokuty císařem po Albrechtově smrti. Zadržanou sumu získali Bünauští až v 2. polovině 17. století.²⁹

Jan Zikmund z Thunu, nový majitel zámku, studoval v Paříži, byl ve službě na španělském dvoře a ve Vídni. Stal se císařským komořím, tajným radou a jedním

---

27 Citace z: BÍLEK 1882,1883, s. 53n

28 BÍLEK 1882,1883, s. 53n

29 BÍLEK 1883,1883, s. 53n

z místodržících v Čechách, z jeho tří manželství se narodilo dvanáct synů a sedm dcer. Jeho syn Maxmilián založil v roce 1671 fideikomis.³⁰ Roku 1646 Jan Zikmund zemřel a vdova Markéta Anna převzala poručenskou správu za nezletilé syny.³¹ Roku 1653 převzal Děčín syn Maxmilián, který se narodil dne 19. srpna 1638 jako jejich desáté dítě.³²

Maxmilián se stal císařským diplomatem a vyslancem, komořím a tajným radou, knížecím arcibiskupským dvorním maršálkem v Salcburku a v roce 1696 rytířem Řádu Zlatého rouna, získal bohatý majetek v podobě pozemků nacházejících se v Čechách, podílel se na tyrolských statcích, mimořádné příjmy dostával také ze salcburských funkcí a beneficií, ty spojil s českými majetky bratra arcibiskup Johann Ernst, tyto příjmy využil na rozsáhlé stavební práce, zejména pak na barokní přestavbu děčínského zámku. Z jeho stavební aktivity na děčínském panství a jeho ekonomické činnosti docházelo také k hospodářskému a populačnímu rozvoji.³³ Ze tří manželství Maxmiliána se narodilo celkem třináct dětí, některé z nich však zemřely již v raném věku.³⁴ Jeho působnost na děčínském zámku je nejvíce spojena s první rozsáhlou přestavbou děčínského panství za Thun-Hohensteinů.

---

30 SLAVÍČKOVÁ 1998, s. 53

31 BAŠTOVÁ – LANCINGER 1983, s. 7

32 Genealogie – Thun [online]. poslední revize 20.06.2009 [cit.15.03.2010]. Dostupné z : <http://genealogy.euweb.cz/thun/thun4.html>

33 SLAVÍČKOVÁ 1998, s. 54n

34 Genealogie – Thun [online]. poslední revize 20.06.2009 [cit.15.03.2010]. Dostupné z : <http://genealogy.euweb.cz/thun/thun4.html>

2. Přestavba děčínského zámku v 17. století

Majetkovou základnou pro českou větev Thunů se stalo české zboží. V roce 1671 byl zřízen fideikomis, při kterém byl rozdělený majetek mezi příbuzné scelen, čímž došlo k rozšíření prostředků vedle zisků z války.³⁵ Získané peníze využil Maxmilián Thun pravděpodobně na rozsáhlou barokní přestavbu děčínského zámku, probíhající v posledním třicetiletí 17. století. Vedle reprezentačních úprav sídla probíhaly také práce, které vedly k zásadním změnám samotného města. Mimo rozšiřování a některých přestaveb vznikaly nové stavby a prostory, které svoji dominantou signalizovaly rostoucí vliv a významné společenské postavení rodu Thunů. Mezi nejvýznamnější objekty raně barokní přestavby na děčínském zámku a jeho širokého okolí patří především Dlouhá jízda, kostel svatého Kříže nebo děčínská zámecká zahrada známá od konce 19. století jako Růžová zahrada. Impulsem zrození bohatého kulturního dědictví v podobě děčínských pamětihodností ze 17. století vzešlo od hraběte Maxmiliána Thuna. Některé plány, návrhy jako například kašna od Johanna Bernharda Fischera z Erlachu nebyly uskutečněny. Některé objekty s postupem času byly na základě určitých okolností zrušeny. Příkladem bych uvedla loretánskou kapli, která musela být stržena kvůli špatnému stavu a zároveň vlivem postupující rozšiřované dopravy. Měnící se vzhled děčínského zámku a města, převážně v urbanistickém duchu, poukazoval nejen na sílící vysoké postavení Thunů ve společnosti, ale také na jejich náklonnost k tvorbě jedinečných uměleckých památek, které většinou byly a stále jsou zároveň nositeli thunovského působení nejen v kulturní sféře.

2.1. Aktivita Maxmiliána Thuna

Raně barokní přestavba, zahájená hrabětem Maxmiliánem Thunem, trvala třicet let. Vzhledem k tomu, že měl zámek stále statut pevnosti, musel hrabě Maxmilián Thun své stavební představy podřídít požadavkům na obranné funkce, kvůli kterým byla na severní straně zřízena dělová bašta.³⁶ Až v druhé polovině 18.

---

³⁵ SLAVÍČKOVÁ 1991, s. 6

³⁶ SLAVÍČKOVÁ 1997, s. 78

století Josef II. po své návštěvě zámku tento statut zrušil. Vzhledem k této obranné nadřazenosti měl hrabě Maxmilián Thun omezené možnosti celé přestavby. Všechny změny musely být situovány tak, aby jakkoliv nenarušily funkce pevnosti a aby tím byl zachován její bezpečný statut. Barokní změny na zámku probíhaly až do konce 17. století.

Pro samotné město znamenala přestavba řadu dispozičních změn v jeho půdorysu. Hrabě Maxmilián Thun pro své rozsáhlé plány vykoupil na třicet domů, jejichž pozemky byly použity k založení zámecké zahrady, k výstavě tzv. Dlouhé jízdě se zámeckými branami, chrámu Povýšení sv. Kříže, špitálu se sirotčincem aj.³⁷ Již samotné vykoupení domů s pozemky znamenalo radikální změnu ukazující na bohatost a nákladnost celé přestavby. Zároveň zde ale vyvstává otázka týkající se lidí, kteří v těchto domech žili. Pro ně přestavba znamenala nejen změnu města a zámeckých prostor, ale i změnu ve svém soukromém životě. Během přestavby vznikly také nové vrchnostenské stavby, které se staly dominantou nově vytvořenému podzámčí, při čemž tehdejší komunikační a fortifikační vazby mezi městem a bývalým hradem zanikly a v jejímž důsledku došlo ke kontrastnímu pohledu poddanského města se složitě vytvořeným zámeckým komplexem, které reprezentovalo jeho vlivného majitele³⁸ Toto určité stavební rozdělení zesilovalo rozdílnost společenských vrstev a často i jejich vzájemné vztahy na základě rozhodnutí Thunů o dalších osudech města. Jedním z nich byl zásah vrchnosti v roce 1707, který znamenal konec působnosti městského pivovarnictví, poté co se začalo vařit pivo v novém, velkém panském pivovaru v Podmoklech.³⁹

V letech 1668-1670 dal Maxmilián Thun postavit uprostřed náměstí loretánskou kapli s hraběcí hrobkou, která si svou monumentálností podřídila prostor náměstí. Kapli obklopovala balustráda zdobená sochami na sloupech a celou stavbu chránily topoly. Mramorovou dlažbu do kaple provedl za 9 zlatých kameník Santin Maderna, který se spolupodílel i na nové zámecké bráně a dalších pracích.⁴⁰ Stavba kaplí v té době nedávala barokním umělcům příliš prostoru pro tvůrčí samostatnost, protože rozměry a architektonické členění byly již předem určeny. neboť se měly co nejvíce přibližovat italské Lorettě. Kaple v Děčíně tuto tradici

---

37 Citace z: SLAVÍČKOVÁ – JOZA 2005, s. 29

38 SLAVÍČKOVÁ 1997, s. 31

39 SLAVÍČKOVÁ – JOZA 2005, s. 15nn

40 BAŠTOVÁ – LANCINGER 1983, s. 11n

nedodrhuje, spíše jsou pro ni charakterističtější opačné prvky: Řešení je zcela plošné na rozdíl od charakteristicky plastických pojetí tradičních loretánských kaplí, uplatnily se zde dvojice sdružených pilastrů a mezi nimi systém mírně vpadlých prázdných polí, seskupených kolem ústřední niky, sloupy, které se zachovaly po zboření kaple i thunovský znak poukazují na vypracovanou úroveň kamenických prací.⁴¹ Stavba měla především zaujmout vévodící úlohu nad celým prostorem náměstí. K tomu měla sloužit i balustráda, která umocňovala dominantní dojem loretánské kaple. V roce 1885 byla loreta kvůli postupující dopravě a většího provozu města stržena, rodová znaková výzdoba spolu s nápisem byla umístěna na hospodářskou budovu v Jílovém.⁴²

Maxmilián Thun zahrnul do svých plánů také nový špitál, který měl v rámci barokní přestavby nahradit bývalý městský špitál. Jeho výdaje společně se zámkem na zaplacení prací činily za rok 1672 494 zlatých. Špitál byl zadán pražskému cechovnímu zedníkovi Janovi Jiřímu Gottwigovi, který se s velkou pravděpodobností podílel i na pracích v zámecké budově.⁴³ Stavba špitálu byla zahájena v roce 1673, kdy byla postavena obdélná jednopatrová budova jako nový špitál „U dvanácti apoštolů“, který převzal úlohu i pojmenování staršího městského špitálu.⁴⁴ Znaková aliance Maxmiliána Thuna a jeho první manželky Marie z Lodronu spolu s latinským nápisem, na kterém je uveden letopočet stavby je zachován nad římsou někdejšího portálu, v místech ve kterých je v současnosti již zazděný vstup z Křížové ulice.⁴⁵ Bývalý špitál a sirotčinec přiléhal k děkanství, k obdélné jednopatrové budově Děkanského úřadu církve římsko-katolické, která je pseudobarokně přestavěnou farou (později děkanstvím), která zde také našla místo v době barokní přestavby.⁴⁶ V druhé polovině 20. století došlo k přestavbě špitálu, která objekt silně poškodila. V současné době je v těchto místech Školský úřad Děčín.

Součástí zámeckých prostor měl být také vinný sklep. V roce 1673 uzavřel hrabě smlouvu s hornickými knapy (cechovními tovaryši) Eliášem Geblerem a Kristiánem Dietrichem z Cínovce na vytesání vinného sklepu. Podle výpočtu, přiloženého ke

41 Citace z: SYNECKÝ, s. 22

42 SLAVÍČKOVÁ 1997, s. 87

43 Vs Děčín zn. B III. Citace: LANCINGER – BAŠTOVÁ 1983, s. 10

44 SLAVÍČKOVÁ 1997, s. 82

45 SLAVÍČKOVÁ 1997, s. 82

46 SLAVÍČKOVÁ 1997, s. 82

smlouvě, měl mít nový dutý prostor ve skále délku 9 metrů, šířku 7,5 metrů a výšku 3 metry. Sklep byl dokončen po roce celkovou částkou 344 zlatých a 30 korun.⁴⁷

Jednou z nejvýznamnějších a nejznámějších staveb, které vznikly v druhé polovině 17. století v Děčíně je kostel Povýšení sv. Kříže (obr. č. 3) s pozdější kaplí Panny Marie Sněžné, který nechal postavit hrabě Maxmilián Thun spolu se svým bratrem Janem Arnoštem jako zámecký kostel v roce 1691 na místě vykoupených a stržených měšťanských domů. Barokní kostel na půdorysu rovnoramenného kříže s příčnou lodí a pravouhlým presbytářem je zakončen vysokou centrální kopulí s lucernou.⁴⁸ Kdo je autorem plánů kostela nám není známo. U severní zdi Dlouhé jízdy byla vybudována krytá chodba (obr. č. 4), která spojuje kostel se zámek, vedle chrámu na jižní straně byla přistavěna v 18. století kaple Panny Marie Sněžné.⁴⁹ Nad portálem je pískovcová znaková aliance Maxmiliána Thuna a jeho druhé manželky Marie Lichtensteinové a nad ní velký znak Jana Arnošta Thuna, knížete-arcibiskupa salcburského, s latinským pamětním nápisem o arcibiskupském vysvěcení chrámu z roku 1691.⁵⁰ Po stržení kaple na náměstí roku 1885 byla do malé krypty přenesena část ostatků Thunů ze 17. a 18. století.⁵¹ Obdobný latinský nápis jako je na velkém znaku Jana Arnošta Thuna se nachází na pamětním kameni ve východní zdi kostela. Latinský text, který je zde vytesán říká: *„Tento kámen samou přírodou takto umístěný především pro tento chrám slavnostním obřadem posvětil Jan Arnošt z hrabat z Thunu, arcibiskup a kníže salcburský, svaté stolice apoštolské legát atd. Dne 15. srpna 1691.“*⁵² Monumentální kostel působí harmonickým, vyváženým dojmem, který oslovuje nejen nábožensky založeného člověka, zejména stavby barokních kostelů měly u lidí vyvolávat určité pocity. Pro barokní architekturu je především typický velký cit pro víru, působivost a pohyb, stavěli se zejména dominanty, které byly v souladu s krajinou. Baroko se vyznačovalo dvojím typem staveb. V katolických zemích se jednalo o dynamičnost staveb působících na lidské city, zatímco nekatolické země dávaly přednost uměřenějším stavbám, které byly dominantní, ale harmonické. Barokní umění se rozvíjelo zejména v období vrcholného absolutismu, kdy pro panovníka bylo

47 RATD, zn. A II, Vs Děčín zn B III I. Citace: Lancinger – Baštová 1983, s. 11

48 SLAVÍČKOVÁ 1997, s. 81

49 SLAVÍČKOVÁ 1997, s. 81n

50 Citace z: SLAVÍČKOVÁ 1997, s. 81n

51 SLAVÍČKOVÁ 1997, s. 81n

52 Citace dle: SMETANA 1996, s. 33

charakteristické ústřední postavení neomezeného vládce.

Vedle přestaveb a nových stavebních objektů vznikaly také přírodní prostory, které se rozšiřovaly nebo které byly nově budovány. V šedesátých letech 17. století rozšířil Maxmilián Thun severní zámeckou zahradu, která se nacházela severně pod skalní ostrožnou pravděpodobně již v předbělohorské době. Jednalo se o menší okrasnou zahradu, jejíž prostor rozšířil vykoupením a stržením měšťanských domů a kterou dal upravit na zahradu francouzského typu, přičemž musela být odstraněna serpentínová cesta, která zde vedla z města na zámek a až vybudováním strmého schodiště o 234 stupních, které vzniklo podél zámecké ostrožny, kde je současný přístup do Růžové zahrady, byla propojena nová zahrada i město se zámkem.⁵³ K další přeměně zahrady francouzského typu, která byla dokončena roku 1811, došlo v rámci klasicistní přestavby zámeckého areálu.⁵⁴ Francouzská zahrada se vyznačuje především přesností, symetrií a nákladnou okázalostí doplněnou bohatě dekorativními prvky jako jsou například sochy, různé nádoby s rostlinami, jezírka nebo květinové záhony. Francouzský typ zahrad většinou podtrhává bohatství, vlivnost a kultivovanost majitele.

Součástí barokní přestavby zahrnovalo ke konci 17. století i přeměnu jižní parkánové terasy, z které se na základě hraběte Maxmiliána Thuna stala jezdecká škola zahrnující k sobě přiléhající budovu zámecké menażerie, stavba jízdárny, postavená v symetrii se sala terrenou, tvořila konec terasy, na východní části se nacházela střelnice a na východním okraji věžička s voliérou.⁵⁵ Objekt konírny patří k jedním z nejcennějších míst zámeckého komplexu. Tvoří ji mohutný prostor se zaklenutými křížovými klenbami s drobnými hřebínky, které jsou podepřeny dvěma středními řadami sloupů. V nice zdobila konírnu plastika vzpínajícího koně, zhotovená z pískovce jako doplňující součást kašny pro napájení koní, do které plastika koně chrlila vodu, nad nikou byl umístěn thunovský znak.⁵⁶ Sochu koně zřejmě dodal sochař Augustin Kaar, který také pořídil znak do kaple.⁵⁷ Socha koně se v pozdějších stoletích ztratila. Barokní konírna působí monumentální atmosférou a je jednou z nejefektivnějších míst na zámku.

---

53 SLAVÍČKOVÁ 1997, s. 54nn

54 SLAVÍČKOVÁ 1997, s. 56

55 SLAVÍČKOVÁ 1997, s. 76n

56 SLAVÍČKOVÁ 1991, s. 18

57 BAŠTOVÁ – LANCINGER 1983, s. 10

Během barokní přestavby vznikl také tzv. Zrcadlový sál, do kterého se vstupovalo ze schodišťové erbovní síně, kterou zdobily genealogicko heraldické tabely a znaky majitelů Děčína, malované v iluzivních obloucích, ze zrcadlového sálu se vstupovalo na terasu.⁵⁸

Podstatnou náplní přestavby byla přeměna jihovýchodní části na dvoupodlažní konírny s terasou a výstavba východního vstupního křídla s reprezentativním průčelím, nejnáročnější akcí byly lamačské a kamenické práce na skále pro získání rovného terénu, nové místnosti a pro Dlouhou jízdu.⁵⁹ Vzhledem k tomu, že na jižní a západní straně byly ponechány renesanční paláce nabyt děčínský zámek po barokní přestavbě vzhled několika nejednotných budov jak po architektonické stránce tak i výškově. Vytvořený celek severního a východního křídla byl dosažen protažením a následným spojením severního křídla k východnímu křídlu.⁶⁰

V rámci přeměny děčínského zámku na reprezentativní rodové sídlo založil hrabě Maxmilián Thun v poslední třetině 17. století sbírku obrazů a grafických děl. Zámecký inventář z roku 1702 jmenuje v Děčíně 307 maleb, ze kterých 119 neurčuje námět, ostatní jsou řazeny na krajiny, kterých je 38, dále 16 portrétů, 15 obrazů světců a biblických motivů, které jsou blíže určeny, 14 obrazů s historickými náměty, lovecké výjevy, kuchyňská a květinová zátiší s počtem 104 obrazů a jeden obraz nahých ženských postav: Thunská kolekce maleb vznikla ve vrcholném období barokního uměleckého sběratelství v Čechách a kolem roku 1720 dosáhla patrně svého největšího rozsahu.⁶¹ Činnost hraběte Maxmiliána Thuna orientovaná vedle stavební činnosti na shromažďování uměleckých výtvarných děl poukazuje na jeho náklonnost ke kulturnímu uměleckému dědictví, na kterém se sám podílel zejména prostřednictvím iniciativy ke vzniku nových hodnotných pamětihodností.

O lásce k rozmanitému umění hraběte Maxmiliána Thuna vypovídají nejen četně vzniklé stavby, přírodní prostranství a jím založená sbírka obrazů a grafických děl, ale určitým dokladem je také soudobý latinský nápis. Na vnější straně Křížové brány je v mohutném štítovém nástavci kamenná znaková aliance Maxmiliána Thuna a jeho první manželky Marie z Lodronu a latinský nápis s letopočtem 1672.

58 SLAVÍČKOVÁ 1991, s. 20

59 SLAVÍČKOVÁ 1991, s. 6

60 SLAVÍČKOVÁ 1991, s. 6

61 ÚS Klášterec, inv. č. 386, kart. 91. Citace z: SLAVÍČKOVÁ 1998, s. 31

Tento soudobý nápis dokládá, že hrabě Maxmilián Thun byl „svrchovaný milovník stavitelství, jemuž náklady ani domy nebyly překážkou, ba i sama skála ustoupila z místa, aby mohl zřídit krásnější a pohodlnější cestu sobě a potomkům jež byla dokončena v roce 1672“.⁶² Velký kámen pro znak nad bránu byl za 30 zlatých koupen v saském Coltau.⁶³ Nápis vypovídá o již několikrát zmiňované vlivnosti rodu Thunů, v jejíž důsledku při uskutečňování stavebních cílů hraběte Maxmiliána Thuna, nemohlo téměř nic překazit plány a omezit tak negativně průběh barokní přestavby. Nesmíme přitom ale zapomínat na podřízenost vyplývající ze statutu pevnosti, která stavebními změnami nesměla být jakkoliv narušena.

Vedle zmíněných staveb vznikaly v Děčíně i v dalších letech, po smrti hraběte Maxmiliána Thuna, barokní objekty jako například bývalý Čajový pavilon v jižní zámecké zahradě, bývalá zámecká sýpka, chrám sv. Vavřince, kostel sv. Václava a Blažeje a kaple panny Marie Pomocné.

2.2. Dlouhá jízda

Typickým a jedním z nejznámějších příkladů barokní přestavby za hraběte Maxmiliána Thuna je stavba Dlouhé jízdy (obr. č. 5), která se stala reprezentativní přístupovou cestou k zámku z tehdejšího podzámčí. Dlouhá jízda byla vystavena v místech odkoupených, stržených domů a také v prostorách nepřístupné skály, kterou za pomoci lamačských a kamenických prací nechal hrabě Maxmilián Thun upravit. Vzhledem k tomu, že se jednalo o pohodlnou a poměrně dobře přístupnou reprezentativní komunikaci na zámek, který měl v té době stále statut pevnosti, vyvstává zde otázka, jak mohla být hraběti Maxmiliánovi Thunovi její stavba schválena. V době jejího vzniku a i v pozdějších letech stále hrozily válečné konflikty, ve kterých Dlouhá jízda mohla nejen pro děčínský zámek znamenat nepříznivý vývoj vzniklých událostí.

Dlouhá jízda pochází terénem, který ve středověku měl podobu neschůdných skalních útesů, úmyslně udržovaných ve své nepřístupnosti. S největší pravděpodobností byl hlavním důvodem schválení vzrostlý význam tehdejšího

⁶² Citace dle: LANCINGER 1983, s. 1

⁶³ BAŠTOVÁ – LANCINGER 1983, s. 10

dělostřelectva, který prokázal inferiotu starých forem pasivní obrany a nutnost aktivní obrany pevnosti palnými zbraněmi všeho druhu z nových typů opevnění.⁶⁴ V rámci barokní přestavby tak bylo povoleno prorazit masivem skalního hřebenu hřbetu přímou, širokou a pohodlnou cestu k zámeckým objektům a vyjít tím vstříc novým požadavkům na úroveň šlechtického bydlení. Kamenickou práci provedl Santin Maderna, zednickou práci zřejmě vedl pražský zedník Jan Jiří Gottwig.⁶⁵

Terénní práce, jejíž počátek je datován k roku 1668, patřily k nejnáročnějšímu průběhu barokní přestavby, již v roce 1672 byl dokončen boční portál do prostranství před kněžištěm kostela sv. Kříže. Cílem bylo vytvořit reprezentativní vstup do zámeckého objektu, jejíž kompozice navazuje na italské předlohy. Vzhledem k těmto požadavkům jsou základní funkce Dlouhé jízdy především estetická. Příznačné pro tuto imponující komunikaci je také profil urbanistického myšlení, které je vysoce charakteristické pro rané baroko, v němž stavba vznikla.⁶⁶

Dlouhá jízda je 292 metrů dlouhá a 10 metrů široká, po stranách ji obklopují zdi, které jsou až 7,5 metrů vysoké a členěné slepými arkádami. Podle kompozice Dlouhé jízdy byly symetricky řešeny skalní terasy podél jejích zdí: na severní terase se nachází ozdobná zahrada, později známá jako Růžová zahrada, vymezená zahradními stavbami – sala terrenou na západní straně a gloriem na východní straně, na jižní terase nalezneme jízdárnu na západě, voliéru na východě, která byla v pozdějších letech stržena a střelnici.⁶⁷ Členění postranních stěn je v celém rozsahu zcela jednotné, do polí jsou rozvrženy liché arkády, jejíž základní rozměr je až na několik případných centimetrů shodný.⁶⁸ Dlouhou jízdu otevírá z podzámčí Dolní zámecká brána a ukončuje ji Horní zámecká brána. Součástí je také jedna postranní Křížová brána. Vedle nich ji otevírají několik postranních branek.

Dolní zámecká brána (obr. č. 6), jejíž vzhled se do současnosti výrazně změnil, představuje reprezentační vstup do zámeckého okrsku ze Zámeckého náměstí, na kterém byla vystavěna k přiléhající městské špitální brance, známé také jako Křížová branka, čímž vznikl jednotný dojem stavebního prvku. Součástí je též

---

64 Citace z: LANCINGER 1983, s. 1

65 LANCINGER 1983, s. 1n

66 HORYNA 1983, s. 11n

67 Citace z: SLAVÍČKOVÁ, 1997, s. 70n

68 HORYNA 1983, s. 3

znaková aliance Maxmiliána Thuna a jeho třetí manželky Marie z Preysingu.⁶⁹ Svým tvarem připomíná Dolní zámecká brána zdvojený vítězný oblouk. Její brány vedou do samotné Dlouhé jízdy a do Křížové ulice. Vedle větších průjezdových bran jsou menší branky určené pro pěší, které jsou orámovány tmavou omítkou, a které doplňují symetrický vzhled celé Dolní brány. Tyto pěší branky však nejsou autentické z doby barokní přestavby, neboť byly probourány až v 19. století. Soudobé rytiny jejíž součástí je i Dlouhá jízda, nás seznamují s Dolní zámeckou branou jako s dvěma hlavními průchody, mezi nimiž je umístěna menší kaplička. Z dnešního pohledu na Dolní zámeckou bránu chtěl projektant docílit dojem určitého objemového promodelování celku, ve kterém široká pole s branami do Dlouhé jízdy a do Křížové ulice jakoby předstupují, zatímco užší pole jakoby ustupují.⁷⁰ Na levé straně Dolní brány stojí prostá, výklenková kaplička s průčelím osázeným segmentovým štítem a dekorovaným třemi piniovými šiškami, její vstup není zarámovaný a je ve tvaru půlválce. Stavba přiléhající k Dolní bráně Dlouhé jízdy vznikla podle nápisu uvnitř kapličky roku 1680, v jejím interiéru nalezneme také zděnou menzu.⁷¹ Kaplička svojí jednoduchostí působí skromně, ale přesto vznešeně. Naproti tomu Dolní brána jako celek budí dojem monumentality, která byla tolik příznačná pro barokní přestavby za rodu Thun-Hohensteinů.

Z Křížové ulice vede do dolní části Dlouhé jízdy boční Křížová brána (obr. č. 7), jejíž jméno bylo přeneseno z původní městské brány, její součástí je kamenná znaková aliance Maxmiliána Thuna a jeho první manželky Marie z Lodronu.⁷² Kromě znaku byl na Křížovou bránu přidán již zmiňovaný latinský nápis: „Maxmilián hrabě z Thunu, svrchovaný milovník stavitelství, jemuž náklady ani domy nebyly překážkou, ba i sama skála ustoupila z místa, aby mohl zřídit krásnější a pohodlnější cestu sobě a potomkům, jež byla dokončena v roce 1672.“ Město se zámeckým areálem tak spojovala neustálá připomínka na iniciátora barokní přestavby hraběte Maxmiliána Thuna, důraz byl kladen i na jeho společenské postavení a především na jeho náklonnost k umění, která byla signalizována i početnými památkami kulturních pamětihodností, které nechal vystavět. Součástí Křížové brány se stala také tvář Ďábla, která má střežit vstup do zámeckých prostor.

69 SLAVÍČKOVÁ, 1997, s. 72

70 HORYNA 1983, s. 1n

71 HORYNA 1983, s. 1n

72 SLAVÍČKOVÁ, 1997, s. 72

Po stranách Křížové brány jsou situovány dvě malé, jednoduše řešené kapličky. Tyto postranní výklenkové kapličky jsou navzájem stejné a protějškově umístěné. Na vyšších soklech, připomínajících oltární stoly, jsou vybudovány edikuly, které vytvářejí kapličku. Na pravé straně mezi kapličkou a samotnou boční bránou jsou situovány dveře, pravděpodobně doplněné až v pozdějších letech, s kamenným portálem, který je přetažený omítkou.⁷³ Boční Křížová brána je pro svoji bohatou vnější výzdobu jedním z příkladů mistrovské kamenické práce.

Horní zámecká brána (obr. č. 8) nás zavádí do předdvoří zámku. Horní bránu tvoří edikula s vloženým portálem, štít je osazen třemi sokly dekorovanými vázami s plameny.⁷⁴ Korunní římsa Horní brány je napojena římsy bočních symetrických budov. Vzniklý dojem symetrie je pouze zdánlivý, protože vlevo se jedná o zadní stěnu jízdní a vpravo o průčelí sály terreny.⁷⁵

Členění vnějších stran zdi Dlouhé jízdy nejsou složitě architektonicky řešeny. Jižní stěna je v horní části skryta pod přiléhající terén, ve spodní části ji překrývá na některých místech přiléhající objekty, severní stěna je ve své horní části překryta terénem sousední Růžové zahrady a ke stěně mezi zahradou a spodní částí zdi přiléhá objekt altánu, který byl vysazený na skále.⁷⁶ Při vnější straně Dlouhé jízdy navazuje krytá chodba, která je nesena pilířovými arkády Dlouhé jízdy, kterou procházela vrchnost od zámku a Růžové zahrady do kostela sv. Kříže. V osmdesátých letech 20. století byly před ní umístěny plastiky, které tím měly být ochráněny před nepříznivými vlivy, z jiných částí města i jeho okolí.⁷⁷ V horní části severní zdi se nachází vstup do Růžové zahrady, který byl vybudován až o několik desítek let později. V horní části jižní zdi lze projít k Tyršovu rodnému domu a k zahradnickému domu. Další dvě branky jsou umístěny ve střední části jižní zdi, s jednou z nich je spojeno schodiště, které vede z bývalého podzámčí, na kterém se nacházela například kovárna a pekařství.⁷⁸

Komunikace Dlouhé jízdy je perspektivně řešena s cílem dojmu delšího prostoru. Spodní část Dlouhé jízdy je širší než-li horní část. Vzhledem k zužující šířce cesty směrem nahoru máme pocit, že je Dlouhá jízda ještě o něco delší. K optickému

73 HORYNA 1983, s. 10n

74 HORYNA 1983, s. 11

75 SYNECKÝ 1992, s. 23

76 HORYNA 1983, s. 8

77 SMETANA 1996, s. 29

78 SLAVÍČKOVÁ, 1997, s. 72

prodloužení dopomohly také pravidelné slepé arkády.

V pozdějších letech, na začátku 18. století, se v rámci Dlouhé jízdy konaly opravy a některé úpravy. Roku 1711 se z účetních knih dozvídáme, že blíže nespécifikované práce a opravy v Dlouhé jízdě činily asi 25 zlatých, roku 1732 u příležitosti příjezdu Jana Josefa hraběte z Thunu opravoval děčínský pokrývač Jiří Man krytinu Horní brány u Dolní jízdy cihličkami, roku 1740 a 1744 se účtuje odstraňování zátarasů po francouzské a pruské okupační posádce za válek o rakouské dědictví, tyto zátarasy se nacházely zejména v přístupové komunikaci před Horní branou a v dolní třetině, boční branky u kostela sv. Kříže se pak z bezpečnostních důvodů zazdívaly.⁷⁹ Války o rakouské dědictví probíhaly v letech 1740 – 1748. Jednalo se o evropský válečný konflikt, ve kterém Francie, Španělsko, Rusko, Prusko, Bavorsko a dočasně i Sasko usilovaly o rozdělení habsburské monarchie po nástupu Marie Terezie, která podle pragmatické sankce měla dědické nároky, které však jimi nebyly uznány. Vojenské události tak stále zasahovaly do chodu děčínského zámku. Také v pozdějších letech, za sedmileté války, která probíhala v letech 1756 – 1763, se zde projevovaly negativní vlivy na reprezentativní sídlo rodu Thunů.

Na konci roku 1870 proběhla rekonstrukce šesti polí a šesti pilířů Dlouhé jízdy v prostoru kryté chodby do kostela sv. Kříže. Za 668 zlatých se měla vybourat stará zeď i s pilíři, vybouraná pole s pilíři se měla nově vyzdít a nakrýt, přičemž mělo také dojít k podepření oblouků chodby.⁸⁰

O stavbě Dlouhé jízdy vedle archivních dokumentů vypovídají také vyobrazení na vedutách. Jednou z nejvýznamnějších vedut zahrnující Dlouhou jízdu v období barokní přestavby zámku a jeho okolí je rytina z roku 1711. Rytina od J. Zieglera vznikla na základě olejomalby od neznámého autora. Legenda Dlouhou jízdu popisuje jako: *„24,468 loket dlouhý a 16 loket široký, v čisté skále vytesaný vjezd do zámku, jemuž rovný v celé Evropě není ke spatření, neboť kde se dřív pro divokost a nerovnost skal dalo sotva pohodlně vyjet na koni, nyní se dá pohodlně vyjet vozem. Po obou stranách jsou provedeny na výšku přes 12 loket zčásti přírodní, zčásti umělé zdi, které jsou na každé straně ozdobeny 52 oblouky ... Na*

---

79 Vs Děčín, zn. B III 1, D 26-6a. Citace z: LANCINGER 1983, s. 4

80 Vs Děčín, zn. D 26v7b. Citace: LANCINGER 1983, s. 6

tomto vjezdu pracovalo šest celých let mnoho lamačů, zedníků a jiných lidí.“⁸¹ Také z uvedené legendy je patrný složitější vznik komunikace, jejíž existence byla pro tehdejší dobu méně obvyklou. Z rytiny poznáváme, že současná Dolní brána není autentická s branou ze začátku 18. století. Bránu tvořily dva vstupy, jednou z bran je vstupní brána do Dlouhé jízdny a druhá je špitální brána, která byla při stavbě k Dlouhé jízdě připojena. Mezi vstupní a špitální branou je na rytině umístěna malá kaplička. Dobře rozeznatelná z dnešní doby je Horní zámecká brána, jejíž štít osazen třemi sokly dekorovaný vázami s plameny je na rytině dobře zřetelný.

Dalším vyobrazením, které zahrnuje stavbu Dlouhé jízdny je kolorovaná kresba Josefa Umanna z roku 1776. Čelní pohled Dolní jízdny ukazuje téměř nezměněný stav, na bočních zdech jsou zachyceny pouze slepé arkády a branka vedoucí ke kostelu sv. Kříže.⁸²

Jedním z nejznámějších popisů Dlouhé jízdny pochází také od Bohuslava Balbína, který děčínský zámek navštívil ke konci 17. století. Ten o Dlouhé jízdě uvádí: *...řemeslníci strávili šest let lámáním a prorážením velmi tvrdých skal a útesů ... Hrabě sám si otvírá výstup k hradu z města pevnou a ne příliš strmou cestou, když skály byly tak zarovnané, že výstup, který mohl dát udělat hned potom, napodobuje rovinu a hladinu. Po obou stranách této cesty, s té i oné strany, se zdvihají zdi do výše 12 loket bez jedné čtvrtiny; a levá zeď má padesát dva oblouků, vedených až k hradu, ale obzvláštní majestátností působí sama délka a šířka této cesty, neboť šířka se rovná přesně patnácti loktům, délka čtyřistapěti loktům. První dolní brána hradu, než se počíná výstup se skví namalovanými erby pánů; blízko brány podle starého mravu římského stojí oltář, skvějící se sochami místních bohů a obrazy božstev. Takže, ať vyhlížíš nahoru k hradu s této strany, ať shlížíš dolů na předlouhou cestu, oči se pasou na velmi příjemné podívané.*“⁸³ Také u Balbínova popisu se setkáváme s náročností vzniku stavby, která je datována do stejného časového úseku jako u legendy k rytině J. Zieglera, šesti let. Zmiňuje se též o jisté cílevědomosti hraběte Maxmiliána Thuna v podobě prosazení reprezentativní cesty na své sídlo. Bohuslav Balbín poukazuje také na nákladnost a monumentálnost celé stavby. Pozastavuje se i nad délkou komunikace, která byla architektonicky řešena

81 VOGT, M. 1712, s. 58. Citace z LANCINGER 1983, s. 3n

82 LANCINGER 1983, s. 4

83 BALBÍN 1681. Citace dle: LANCINGER 1983, s. 3

tak, aby zdánlivě prodlužovala svých necelých 300 metrů, čímž doplňuje charakter dynamičnosti celé stavby. Naopak za jistou samozřejmost považuje přistavěný oltář k Dolní bráně. Bohuslav Balbín byl stavbou Dlouhé jízdy pozitivně zaujat a i přes zmíněné údaje, které se shodují s fakty, je zde patrná subjektivní stránka obsahu.

Dlouhá jízda se stala již v době svého vzniku hlavní komunikací do prostor zámeckého areálu s reprezentativními rysy podle tehdejších požadavků šlechty. Stavba přístupové cesty znamenala výraznější propojení zámku s podzámčím, ve kterém ale sílil jejich vzájemný kontrast. Monumentalitu Dlouhé jízdy doprovázejí podél její zdi dominantní stavby jako například gloriety nebo kostel sv. Kříže. Dlouhá jízda je jedním z nejefektivnějších a nejtypičtějších příkladů barokních staveb po urbanistické stránce. Během staletí prodělala několik výrazných změn, nikdy však neztratila svůj původní charakter, který byl při její stavbě zamýšlen. Je stále reprezentativním vjezdem do zámeckých objektů, jenž propojuje dávné sídlo významného rodu Thun-Hohensteinů s každodenním děním všedního života.

2.3. Děčínská zámecká zahrada

V rámci barokní přestavby děčínského zámku a jeho okolí probíhaly také četné úpravy přírodního prostranství spolu se vznikem nových reprezentativních venkovních prostor, jejíž součástí byly také nově vzniklé barokní zahradnické objekty. Zámecká zahrada se díky hraběti Maxmiliánovi Thunovi, od něhož vyšel podstatný impuls k výrazným změnám, stala honosnou chloubou Děčínska.

Jednou z výraznějších změn prošla severní zahrada, kterou nechal hrabě Maxmilián Thun rozšířit o část získaného prostranství vzniklého vykoupením a stržením měšťanských domů. Přeměna na reprezentativní zahradu francouzského typu, zároveň charakterizovala jeho bohatství a smysl pro okázalé zušlechtnění přírodního prostranství doplněné četnými dekorativními prvky. Její nově vzniklé podobě musela ustoupit stará serpentinová cesta, která byla nahrazena strmým schodištěm o 234 stupních. Jednalo se o typ trojdílné stupňovité zahrady se zdůrazněnou podélnou střední osou, která není pohledově ukončena a otvírá se do okolní krajiny, její prostor se rozevíral směrem k Labi a její střední část byla

centralizována středovou kašnou.⁸⁴ Do té spadal uměle vytvořený vodopád, umístěný nad Tyrolským domečkem, který se stal jedním ze zajímavostí parku. Pozoruhodnou zajímavostí byla také kašna a její samotný vznik z roku 1670: kašna o průměru 9 metrů byla vyhotovena pouze z jedné části kamene do podoby mušle, který byl dovezen za pomoci čtyř k sobě přivázaných člunů z Dolního Žlebu, dovoz komplikovalo několik domů v Labském předměstí, které musely být zbourány, aby kámen mohl být na určené místo dovezen vcelku. Voda byla čerpána z Ploučnice až do výšky 40 metrů a vedle estetického hlediska plnila také praktickou funkci, neboť se také používala k zalévání.⁸⁵ Projekt byl pečlivě promyšlen jak po stránce reprezentativní tak také účelné. Jeho realizování bylo doprovázeno komplikacemi v podobě jisté nutnosti zlikvidování domů bránících převozu. Opět zde narážíme na velkolepost a nákladnost barokní přestavby iniciované hrabětem Maxmiliánem Thunem, u něhož nenalzáme větší překážku k uskutečňování jeho plánů. Monolitická pískovcová kašna byla odstraněna až během druhého zmenšení prostor severní zámecké zahrady v důsledku výstavby nových domovních celků, která probíhala v Tyršově ulici, Zámecké ulici a na Smetanově nábřeží a to po prodeji zámku v letech 1932 – 1934.⁸⁶

Ze severní části parku do jižní zámecké zahrady se mohlo přecházet pouze spojovacím tunelem, který byl vytesaný do skály.⁸⁷ Vzhledem k tomu, že zámek, původně hrad, je vybudovaný na skále, často se shledáváme s nutným využitím tohoto prvku v nejrůznějších podobách. Vedle spojovacího tunelu je skála spjata s Dlouhou jízdou, k jejímuž umožnění musela být lamačskými a kamenickými pracemi upravována, na skalní ploše je také řešena Růžová zahrada.

Jižní zámeckou zahradu nechal hrabě Maxmilián Thun v rámci barokní přestavby také přeměnit. Z jižní parkánové terasy se stala otevřená jízdárna a v její těsné blízkosti se nacházela menažerie. Na nejstarší části zámecké zahrady, na jižním zámeckém svahu, byly doložitelně od 16. století do 18. století vinice a kořená (zeleninová) užitková zahrada, nechyběla zde ani lékárenská zahrada nacházející se před předním zámeckým příkopem.⁸⁸ Estetického dojmu působícího na

---

84 Citace z: SYNECKÝ 1992, s. 24

85 DOLEČKOVÁ 1974, s. 122

86 SLAVÍČKOVÁ 1997, s. 54

87 DOLEČKOVÁ 1974, s. 123

88 SLAVÍČKOVÁ 1997, s. 76

reprezentativnost majitele dosahovali také v praktických oblastech využívajících ve všedním životě. Patříčná okázalost nechyběla ani na těchto místech.

Thunové kolem roku 1725 také založili v místech situovaných pod terasou ve tvaru pětiúhelníka novou velkou zahradu. Součástí byly také oranžerie a skleníky.⁸⁹ V pozdějších letech se skleníky díky svým úspěchům proslavily a staly se jedny z nejproslulejších. Význam skleníků byl nejen pro Thuny důležitý. Podstatnou úlohu ve významnosti skleníků sehrál zahradnický mistr František Jošt, který s výraznou podporou hraběte Františka Antonína Thuna, se zapřičinil o celoevropskou známost skleníků ve druhé třetině 19. století, čímž byla působnost děčínské zámecké zahrady pozvednuta na světovou úroveň.⁹⁰ Ve sklenících se pěstovalo několik druhů orchidejí, v roce 1845 zde již bylo na 300 druhů, dále například ananasy, pomeranče, fikovníky, kamélie a jiné teplomilné rostliny. V roce 1852 zaznamenaly děčínské skleníky znamenitý úspěch, neboť poprvé na evropském kontinentě vyrostla *Victoria regia*, opět zásluhou Františka Jošta, který vynikal především v pěstování orchidejí a jehož práce byla také oceněna Alexandrem Humboldtem.⁹¹ Zámecká zahrada svého ocenění dosáhla již roku 1847. Poukazuje na ni článek v časopisu *Bohemia* z téhož roku: „*Nebude jistě na škodu, připomeneme-li přátelům květin příjemnou zprávu, že v tamnější hraběcí Thunovské zámecké zahradě je jeden z největších skleníků na pěstování kamélií. Na 800 odrud kamélií je na počátku března v plném květu a je opravdu pozoruhodné v období, kdy ještě krajina leží pod sněhem a ledem, se najednou octnout v takovém prostředí. Všechny cesty ve skleníku jsou lemovány hyacintami v nejrůznějších variantách, tulipány, konvalinkami, azalkami, primulemi a jinými květinami a jejich vůně se mísí s kvetoucí *Daphne odora*. Více než 1000 květů kamélií nabízí se k obdivování. Tak krásně a tak rozmanitě uspořádaných, jako kdyby závodily před návštěvníky v kráse. Dojem, který člověk v tomto skleníku získá, je opravdu velkolepý.*“⁹² Z mírně subjektivně zabarveného článku plyne starost Thunů také o bohatství přírody, které byla poskytována vysoká péče, přinášející mnohé úspěchy. Vedle významné stavební činnosti na děčínském panství tím byla také oceněna i rozmanitá zahradnická činnost, která se řadila k proslavení rodu Thun-Hohenstein, působícího

89 SLAVÍČKOVÁ 1997, s. 76

90 SLAVÍČKOVÁ 1991, s. 15

91 DOLEČKOVÁ 1974, s. 124n

92 *Bohemia* 1847, č. 39. Citace z: DOLEČKOVÁ 1974, s. 124

v Čechách déle jak tři sta let. Děčín se dostával do předních míst v pěstování orchidejí, ale také ananasovníků, vzácná rostlina přilákala do Děčína mnoho lidí včetně saského krále, který chtěl též Viktorii regiu vidět, František Jošt tím získal celoevropské uznání.⁹³

Součástí jižní zahrady byl dále zahradnický dům, Čajový pavilon a bývalá zámecká sýpka se sochami od Ferdinanda Maxmiliána Brokofa. Stavbou těchto zahradnických objektů pokračovala barokní přestavba započatá hrabětem Maxmiliánem Thunem. Přehledné seznámení s těmito barokními zahradnickými stavbami podává ve svých pracích historička Hana Slavičková. Čajový pavilon nepravidelného půdorysu, který byl dokončen v roce 1737, je zakončen mansardovou střechou, která nese na špici kamennou čínskou vázu. Sochařská výzdoba pavilonu je tvořena alegoriemi jitra, večera, poledne a noci, interiér byl vymalován freskami od Z. J. Zimmera, zároveň se stavbou pavilonu vznikla kašna s fontánou, která se ale nedochovala.⁹⁴ V oblasti zámecké vinice byla v letech 1723 – 1725 postavena zámecká sýpka jako obdélná patrová budova. V nikách ve štítech stojí sochy představující Turka a rolníka, které na místě zhotovil Ferdinand Maxmilián Brokof se dvěma svými tovaryši v roce 1725, roku 1730 byly pod sýpkou vybudovány vinné sklepy.⁹⁵ Sýpka u zámku dokládá věnovanou starost o hospodářské budovy.⁹⁶ Severní i jižní zámecká zahrada tvořila neodmyslitelný celek děčínského zámku. Znamenala místo odpočinku i reprezentativní pohled na její vlastníky, vedle toho přinášela i užitek z pěstování rostlin a teplomilných plodin. Dokázala vyzdvihnout svojí působností známost Děčína do celoevropského měřítká.

Patrně nejznámějším přírodním místem, které nechal v rámci barokní přestavby vytvořit hrabě Maxmilián Thun, na částečném prostranství odkoupených a stržených domů, je Růžová zahrada, známá pod tímto názvem až od 19. století. Stala se skutečnou chloubou venkovních prostor rodu Thun-Hohensteinů na děčínském zámku.

Manželka hraběte Maxmiliána Thuna, hraběnka Marie Adelheida, iniciovala proměnu tzv. lóžové zahrádky, která tvořila vstup do zámecké zahrady, ta byla

93 SLAVÍČKOVÁ 1997, s. 76n

94 SLAVÍČKOVÁ 1997, s. 70

95 Citace z: SLAVÍČKOVÁ 1997, s. 70

96 SMETANA 1996, s. 35

upravena dvorním zahradníkem Andreasem Haasem.⁹⁷

Růžovou zahradu tvoří rozmanitý soubor okrasných na barvy bohatých květin uspořádaných do symetrických ploch, nalezneme v ní také stromky a keře. Terasa Růžové zahrady poskytuje široký výhled na panorama Děčína. Vystupující kostel sv. Kříže dovytváří monumentální kompozici spolu s vystaveným gloriem uzavírajícím terasu rozkládající se na skalní ploše.

Gloriet (obr. č. 9) je řešen s velkou dynamičností a barokní okázalostí. Impozantní dojem prostoru s gloriem doplňují dramatické sochy mytologického zaměření od sochaře Abrahama Felixe Kitzingera.⁹⁸ Na vrcholu gloriu jsou umístěny dvě sochy bojovníků, na balustrádě směřující na první patro sedí na obou koncích (celkem čtyři) pískovcové sochy lvů držící znakové kartuše hraběte Maxmiliána Thuna, Marie z Lodronu, Marie z Liechtensteinu a Marie z Preysingu (manželky hraběte Maxmiliána).⁹⁹ Sochy lvů spolu se znaky původně netvořily součást gloriu, také na samotném zábradlí se měnilo jejich umístění: zprvu se nacházely na konci vnitřního zábradlí podél schodiště, poté byly přeneseny na zábradlí gloriu.¹⁰⁰ Na terase stojí sedm ženských skulptur – bohyně Flóra, Ceres, Venuše, Pomona a tři neurčené alegorie, kamenná zahradní zeď se zábradlím z balustrů a s výklenkovými kaplemi nese tři sochy postav z řecké mytologie: Pallas Athéna, Héfaistos a Chrónos.¹⁰¹ Bohyně Flóra byla bohyní jara a květů, Ceres (Démétér) byla bohyní země, plodnosti a zemědělství, Venuše (Afrodité) představovala lásku, krásu a též plodnost. Pallas Athéna byla bohyní moudrosti, válek, řemesel a umění, Héfaistos byl bůh ohně a kovářství. Na terasu s gloriem vedou dvě postranní schodiště, mezi nimiž je klesající vstup vedoucí do kryté chodby směřující ke kostelu sv. Kříže.¹⁰² V současné době je průchod veřejnosti nepřístupný.

Protější stranu Růžové zahrady uzavírá sala terrena (obr. č. 8). sala terrena je zdobena po stěnách a na stropě freskami od Giuseppa Bragaglia, zhotovených roku 1678.¹⁰³ Téma stropní fresky je inspirováno mytologickým příběhem Faethóna. Faethón byl synem Héliu, boha slunce, který si u otce jednoho rána vynutil svolení

---

97 DOLEČKOVÁ 1974, s. 122

98 DVOŘÁČEK 2008, s. 30

99 SLAVÍČKOVÁ 1997, s. 80

100 KASÍK 1996, s. 50

101 Citace z: SLAVÍČKOVÁ 1997, s. 80

102 SYNECKÝ 1992, s. 24

103 SMETANA 1996, s. 31

řídít sluneční vůz. Hélios na četné naléhání nakonec ustoupil. Faethón se chtěl také předvést před svými sestrami Protě a Klymeně, podporován byl i svoji matkou Rhodé, jejíž jméno není jisté. S nedostatkem sil řídil vůz s velkou nerozvážností, neovládl běh bílých koní a dostal se s nimi příliš vysoko nad zem, že způsobil obrovskou zimu, poté byl s vozem tak nízko, až sežehl pole. Jeho nebezpečnou jízdu ukončil Zeus, který Faethóna zabil bleskem, ten se zřítíl do řeky Pádu. Jeho sestry se zarmoucením nad jeho smrtí proměnily v topoly či olše na břehu řeky.¹⁰⁴ Součástí sally tereny je deset znakových kartuší rodu Thun-Hohenstein v trojúhelníkových lunetách, nad nimiž jsou písmena zkracující jméno a titul jejich nositelů, avšak některá písmena byla při opravách maleb roku 1934 chybně interpretována a některá písmena nebyla po dalším restaurování vůbec obnovena.¹⁰⁵ Stavba sala terreny, situované na západní straně Růžové zahrady, je členěná pilastry na obdélníkovém půdorysu s třemi vysokými arkádami a valenou klenbou.¹⁰⁶ Předdvoří sally terreny rozšiřuje rozlohu Růžové zahrady, vzhledem k neobvyklému průchodu na severu je předdvoří širší a naproti průchodu vymezuje pohled další edikula.¹⁰⁷ Na protilehlých delších stranách je Růžová zahrada ukončena zdí Dlouhé jízdy a balustrádou.

Ozdobná zahrada začala být známá pod jménem Růžová zahrada až v roce 1881, když v zahradě byly nasázeny růže, v době sovětské okupace byla jako jediná ze zámeckých prostor otevřená veřejnosti, od roku 1969 je zde možné v létě poslechnout si podvečerní komorní koncerty.¹⁰⁸ Růžová zahrada svojí polohou a rozlohou působí spíše intimnějším dojmem, který je doprovázen kouzlem přírodních krás. Vedle toho ji také obklopují umělecky hodnotné venkovní architektury, doplněné stejně cennými sochami a zachovalými freskami. Gloriet se stal impozantní monumentalitou Růžové zahrady, který doprovází též dynamickou podélnou zeď Dlouhé jízdy, a který též výrazně doplňuje zachycené veduty nejen tehdejší doby.

---

104 GRAVES 2004, s. 156

105 Citace z: KASÍK 1996, s. 46n

106 POCHE 1977, s. 248

107 SYNECKÝ 1992, s. 24

108 SLAVÍČKOVÁ 1997, s. 79

2.4. Nejvýznamnější umělci spolupodílející se na barokní přestavbě

Na raně barokní přestavbě se spolupodíleli přední čeští i zahraniční umělci. Jejich vzniklá či jimi přeměněná díla se stala v té době snad nepostradatelnou součástí barokně přestavěného děčínského zámku a přestavbou též dotčeného okolí. Vznikalo tak sídlo plné přepychu a dekorativní výzdoby, které bylo hodné tehdejší významné šlechty. Svoji vypracovaností a u většiny i značně oslovující harmonickou monumentalostí reprezentovaly nově vypadající prostory vlivný rod Thun-Hohensteinů. Některé plány nebyly realizovány, ale jejich zachovalé návrhy nám zanechávají cenný doklad rozmanitosti a nákladnosti objektů, vytvořených zejména pro hraběte z předních představitelů děčínské větve. Někteří z umělců pracujících na barokní přestavbě nám zůstává skryta, jejich osobnosti se ale nesmazatelně vtiskly do jejich vytvořených děl, i přes mnohá tehdejší pravidla, které se staly po staletích své existence kulturním dědictvím. Některé stavby také zanikly, ale zachovalé zprávy, fotografie, popřípadě veduty nás seznamují s jejich okázalostí a propracovaností.

Jedním z nejznámějších umělců tehdejší doby, který se také účastnil na barokních objektech v Děčíně byl Kilián Ignác Dientzenhofer. Přední architekt působící nejen v Čechách a pocházející ze stejné umělecky založené rodiny. Rod Dientzenhoferů, jejichž pojmenování vzniklo na základě samoty Dientzenhof, nacházející se v blízkosti obce Bad Feilbach, měl své historické kořeny v hornobavorském alpském podhůří.¹⁰⁹ Kilián Ignác Dientzenhofer (1686-1751) často spolupracoval se svým otcem Kryštofem Dientzenhoferem (1655-1722). Jejich společnými pracemi v Čechách je například Břevnovský klášter nebo Loreta v Praze. Nejčtenějšími díly Kiliána Ignáce Dientzenhofera jsou kostely, které stavěl na základě prúniku geometrických těles, hlavním tvarem byl čtverec nebo ovál, který záměrně prodlužoval na jeho protilehlých stranách, aby tím vytvořil prodlouženou centrálu s dynamickými prvky architektury a se zprohýbanými zdmi.¹¹⁰ Mezi jeho nejvýznamnější díla v Čechách patří například kostel sv.

---

109 HORYNA 1998, s. 7

110 ČERNÁ 1996, s. 107

Mikuláše na Staroměstském náměstí, kupole chrámu sv. Mikuláše na Malé straně nebo již zmiňovaná Loreta v Praze. Při barokní přestavbě děčínské rezidence vytvořil například již uvedenou zámeckou sýpku nebo plány k přeměně části děčínského zámku.

Bývalá zámecká sýpka, vystavená v letech 1723-1725, byla umístěna v prostorách zámecké vinice jako obdélná patrová budova. Její významnou součástí jsou sochy postavené v nikách, Turka a rolníka, vyhotovených Ferdinandem Brokofem.¹¹¹ Dokladem o vybudování zámecké sýpky Kiliánem Ignácem Dientzenhoferem je také dopis pocházející ze dne 22.dubna 1723 informující vrchnost vrchním děčínského panství o příjezdu Kiliána Ignáce Dientzenhofera na děčínský zámek za účelem nalézt a změřit možné místo pro vybudování zámecké sýpky.¹¹² Barokní zámecká sýpka nedaleko zámku je do současné doby stále zachovalá a tvoří určitý celek s okolní přírodou.

Po roce 1730 vypracoval Kilián Ignác Dientzenhofer plány ke kostelu v Rozbělesích a v pozdějších letech zhotovil také plány k zadnímu zámku Děčín, který byl zaplacen, v hodnotě 24 zlatých 45 korun, až jeho dědicům v roce 1752, tedy rok po jeho pohřbu.¹¹³ Plány byly pravděpodobně určeny k přeměně několika starších pokojů, ke které došlo ve druhém a čtvrtém desetiletí 18. století, kdy na zámku probíhaly již drobnější stavební práce.¹¹⁴

Činnost jednoho z předních architektů v Děčíně byla rozmanitá, od hospodářské zámecké budovy, přes sakrální stavbu až po plány týkajících se zámeckých pokojů, nikoliv ale zásadní pro samotnou dobře viditelnou změnu děčínského panství, která barokní přestavbu doprovázela, především v podobě monumentálností Dlouhé jízdy, dynamického gloriety v Růžové zahradě a kostelem sv. Kříže včetně loretánské kaple na náměstí.

Kilián Ignác Dientzenhofer byl s thunovským rodem také spjat v souvislosti se svým rodinným životem, neboť právě u nich potkal svoji druhou manželku Annu Terezii a mezi jeho svatebními svědky byli také hrabě Josef Thun, u kterého se podílel na stavební činnosti v Praze, a vedle dalších i hraběnka Marie Filipina

---

111 SLAVÍČKOVÁ 1997, s. 70

112 SMÍŠKOVÁ 1965, s. 244

113 VILÍMKOVÁ 1986, s. 155

114 SLAVÍČKOVÁ 1991, s. 7

Znamenitymi umělci téže vysoké kvality, zabývající se sochařstvím, byla i rodina Brokofů, která na děčínském zámku i v jeho okolí zanechala umělecky hodnotné práce své tvorby. Jejich rod má své historické základy spojeny se Spíší na Slovensku, které se v té době nacházelo v Horních Uhrách.¹¹⁶ Nejvíce z nich vynikal Ferdinand Maxmilián Brokof, který vyšel z velké sochařské dílny, kterou založil jeho otec Jan Brokof. Pro Ferdinanda Maxmiliána Brokofa (1688-1731) je charakteristická umírněná monumentalita s harmonizací objemů a pohybů, s důrazem na celek a podstatu.¹¹⁷ Patrně nejznámějšími sochami vytvořenými Brokofovými jsou sousoší určená pro Karlův most, v Děčíně vytvořili již několikrát zmiňované sochy Turka a rolníka, umístěné v nikách zámecké sýpky a sousoší českých patronů, které byly postaveny na kamenný most vedoucí přes řeku Ploučnici.

Sochy Turka a rolníka určené pro zámeckou sýpku byly vytvořené Ferdinandem Maxmiliánem Brokofem. Pro Rolníka, znázorňujícího sv. Isidora, který představuje zemědělskou činnost, i pro sochu Turka označovaného za Josefa Egyptského, jenž je dobrým správcem faraónových sýpek, je příznačná harmonie jejich ztvárnění a přesnost jejich šatů, které oproti sobě kontrastují bohatstvím orientálního velmože s prostotou tehdejšího rolnického oblečení.¹¹⁸ Rolník s vousy, jehož hlava směřuje k pravému rameni má na sobě tehdejší kroj doplněný kloboukem, v pravé ruce měl hůl s rýčem, které měly otevírat pramen, v levé ruce uchopuje srp a snop.¹¹⁹ Turek, s levou rukou v boku a s pravou rukou na odloženém štítě, na kterém je vyobrazení obilniny, má bohatě propracovaný šat: dlouhý plášť až na zem, pásy na hrudi a turban, nechybí ani šerpa v pase.¹²⁰ U obou soch nebyl původně znám jejich ikonografický význam, ztvárnění sv. Isidora a Josefa Egyptského uvádí ve své publikaci Oldřich Blažíček, věnujícímu se českému baroku v mnoha svých pracích. Vzhledem k tomu, že sochy byly vytvořeny pro zámeckou sýpku a zároveň jsou vůči sobě kontrastující po stránce přepychovosti a všednosti, byla by zde také možná souvislost mezi vztahem poddaným a nadřízeným v oblasti hospodářství.

115 VILÍMKOVÁ 1986, s. 180

116 BLAŽÍČEK 1976, s. 1

117 ČERNÁ 1996, s. 108

118 BLAŽÍČEK 1976, s. 65

119 BLAŽÍČEK 1976, s. 134

120 BLAŽÍČEK 1976, s. 134

Turek, představující určitou vrchnost má na starosti péči o dobrý chod hospodářství, zatímco rolník jako poddaný obstarává samotnou práci. Obě dvě postavy se přitom vzájemně doplňují, aby se hospodářství dobře rozvíjelo.

Sousoší českých patronů umístěných v roce 1714 na kamenný most přes řeku Ploučnici, který vznikl za pomoci labských cel, tvoří sochy sv. Václava, sv. Víta a sv. Jana Nepomuckého, které zhotovil Michal Jan Josef Brokof.¹²¹ Sochy Brokofů tvořily se spjatými stavbami určitý celek barokní přeměny děčínského panství.

S děčínským zámekem v rámci barokní přestavby je také spjato jméno architekta Johanna Bernharda Fischera von Erlach, jednoho z nejvýznamnějších představitelů rakouského baroka. Johann Bernhard Fischer von Erlach vypracoval projekt týkající se kašny ve velké zámecké zahradě, která měla být jím doplněna o stejně průměrný podstavec představujícího umělá skaliska, na kterých měly být umístěny figury, plastiky zvířat a jednorožec z thunovského erbu, včetně českých lvů, pijících z kašny; tento návrh však nebyl nikdy uskutečněn.¹²² Z plánu Johanna Bernharda Fischera von Erlach opět vyvstává dojem příznačné monumentalitě a nákladnosti, jenž doprovázely děčínské barokní objekty všeho druhu v thunovské kompetenci. Svým projektem chtěl také poukázat na určitou spojitost Thunů s českým prostředím, která zde neodmyslitelně existovala déle jak tři sta let jejich nejen tamnějším působením. Dopomoci k tomu měl soulad thunovského erbovního jednorožce s českými lvy.

Z uskutečněných staveb do třicátých let 18. století známe spolu s již uvedenými umělci členy sochařské rodiny Kitzingerů, pocházejících z Děčína, sochaře Jiřího Bendla, Františka Preisse či Josefa Fischera z Litoměřic, štukatéra Domenica Galliho, zedníka Jana Jiřího Gottwiga z Prahy, kameníka Santina Madernu i malíře freskové výzdoby Giuseppa Bragaglia z Bologne, od konce 17. století a v průběhu 18. století se při thunovských stavbách v Děčíně, v Praze a také v Klášterci uplatňovali zedníci Koschové, zejména pak stavitel Johann Wenzel Kosch (1718-1798), který v devadesátých letech přestavěl děčínský zámek do raně klasicistní podoby.¹²³ Lze možno soudit, že se na barokní přestavbě účastnily také umělci, kteří působili na stavbách v Salcburku pro knížete – arcibiskupa

---

121 SMÍŠKOVÁ 1965, s. 244

122 SYNECKÝ 1992 s. 26

123 Citace z: SLAVÍČKOVÁ 1998, s. 18

salcburského Jana Arnošta Thuna (1645-1729), Maxmiliánova bratra, jenž měl také vřelé vztahy k Děčínu, o čemž svědčí, že děčínské panství čerpalo též z příjmů salcburských nadací.¹²⁴

Na děčínském zámku a v jeho okolí spolupracovalo mnoho významných i méně známých umělců, jejichž prací byly vytvořeny hodnotné památky nejrůznějšího druhu s nejrozšířenějším zastoupením barokních staveb.

---

124 Historický atlas měst ČR – sv. č. 4 – Děčín

3. Rytina děčínského zámku a popis Bohuslava

Balbína v době baroka

Děčínský zámek stejně jako i další architektonické objekty zachyceny umělcovou rukou vypovídají nejen o vzhledu, ale též se srovnáním několika časově odstupných prací o jejich stavebních změnách. Dokladem jsou jak malby nebo rytiny vedut tak také možné dobové popisy vyjadřující i přes možný subjektivně zabarvený pohled, lépe přibližující podobu zámku. Nutno také zvážit možné odchylky způsobené kompozičními pravidly maliřských děl. Jednou z nejdetailnějších rytin děčínského zámku, zachycujícího krátce po raně barokní přestavbě, řešená spolu i s celkovým pohledem na část okolí zámku, je rytina od J. Zieglera. Nejznámější popis děčínského zámku také z období baroka pochází od předního představitele baroka Bohuslava Balbína, historika a literáta významných spisů. Ke sledování změn vzniklých za barokní přestavby iniciované hrabětem Maxmiliánem Thunem je zapotřebí ještě renesančního zachycení děčínského sídla.

K tomu mohou dopomoci dvě ještě renesanční malby neznámých autorů, které jsou však v současnosti již ztraceny. Popis těchto děl zobrazujících děčínský zámek před barokní přestavbou poskytuje stavebně historický průzkum Baštové a Lancingerové z roku 1983. Jedna z maleb zachycuje zámek od severu společně s renesančně upravenou zahradou, v které byla umístěna fontána, vedle toho vidíme boční vstupní arkádu, dále jsou nezřetelně zachyceny snad štítové jižní a západní části zámku, severní stavení horního zámku s vystupujícím dřevěným prevetem, v části zadního příkopu postupuje nízké čtyřosé spojovací křídlo k velkému severnímu stavení dolního zámku, za ním mezi severními staveními obou částí zámku vystupuje v pozadí vrchol velké hranolové věže s vysokou hrotitou střechou, dále pak dřevěný most na trémové konstrukci přes hluboký příkop ke zděnému předhradnímu bastionu, do pozadí vede holý, nezastavěný a neupravený skalnatý terén.¹²⁵ Druhá malba zachycuje zámek od východu, v popředí je obdélná zeď předhradního bastionu se střelnými, ze zámku je vidět pouze vstupní třípodlažní stavení, nad střechou vystupuje cibulová střecha velké věže s koulí a hvězdou, její

---

¹²⁵ Citace z: BAŠTOVÁ – LANCIINGER 1983, s. 8n

vyobrazení se orientuje spíše na dojem než na přesnost.¹²⁶ Je zřejmé, že podoba před barokní přestavbou neodpovídala takové okázalosti a propracovanosti jednotlivých architektonických částí, které často plnily pouze dekorativní funkce. Jak tomu začalo být v době působení hraběte Maxmiliána Thuna a především s postupujícím vlivem nového slohu. Zámek dominující skále spolu s podzámčím nevykazoval tolik monumentálních přístaveb, některých dodnes zachovalých, jenž po barokních úpravách vzešly do paměti lidí, kteří navštívili tato místa. Nejvíce výraznou změnou je oblast skály, ještě v renesanci byl zámek kvůli skalnatému terénu obtížně přístupný, nesmíme přitom zapomínat na statut pevnosti, pro který byla příznačná také špatná dostupnost zámeckých prostor. Z renesančního zámku se i přes tehdejší stálý statut pevnosti stal reprezentativním sídlem s bohatými doprovodnými architektonicko-uměleckými objekty. Barokní přestavba iniciovaná hrabětem Maxmiliánem Thunem proběhla také v důsledku nově vystupujícího slohu. Určitá renesanční jednoduchost v souměrné kompozici s pravidelně opakujícími architektonickými prvky byla vystřídána barokním slohem, vzbuzující pohyb plný dynamiky a okázalé nákladnosti stále nových objevovaných prvků.

Rytina zachycující děčínský zámek i s částečným okolím po raně barokní přestavbě pochází od J. Zieglera, která byla použita v publikaci *Das jetztlebende Königreich Böhmen* z roku 1712. Jan Mořic Vogt (1669-1730), který byl autorem publikace, se zabýval především cisterciáckým řádem, jehož byl příslušníkem, panstvím Šporků a také Thunů, za jejichž pomoci byla kniha vydána.¹²⁷ Legenda k ní nás podrobně informuje o jednotlivých částech na obrazení: *„1. Na vysoké a tvrdé skále položený ze základu vystavěný zámek ... který je opatřen přírodou i uměle vyhloubenými širokými příkopy ve tvrdé skále, také dělostřelbou a jinými vojenskými potřebami. 2. Tři nádvoří, z nichž jedno je zformováno do čtverce s velmi krásnými arkádami a hlubokými příkopy tak, že každé z nich může být s velkou rychlostí upraveno jako opevnění s padacími mosty připraveno do obranyschopného stavu ... ve čtverhranném nádvoří je krásná, velkolepá velká stáj, ve které je šestnáct kamenných, z jednoho kusu tesaných sloupů a sochařskou prací umělecky vytesaný kuň, vypouštějící z tlamy proudem vodu do zčásti oválné, zčásti hranaté, také z jednoho kusu vytesané kamenné kašny ... Hned vedle ní je*

126 Citace z: BAŠTOVÁ – LANCINGER 1983, s. 9n

127 STEINOVÁ 1999, s. 10

dvorní kovárna ...3. K východní straně položené pokoje pro hosty jsou vybaveny náboženskými a světskými malbami, dále jídelna, která je opatřena samými alegoriemi ...4. Altán nebo otevřená chodba, kterou je pro pohodlí umožněno spojení s ostatními nádvořími ... 5. K severu položené obyčejné panské obytné pokoje ... přiléhá krásná, dobře zařízená a velká knihovna. 6. Byty sloužících ... 7. Zámecká věž ... nahoře je ke spatření měděná, silně pozlacená koule, do které se může naplnit ... obilí a dále ze železného, také silně pozlaceného plechu vyřezávaný thunovský znak. 8. Prastará, dosti velká zámecká kaple, zasvěcená ke cti sv. Jiří ... 9. Byty hospodářských úředníků a úřední světnice ve třetím nádvoří ... v čisté skále s velkou a dlouhotrvající námahou vytesané přehluboké sklepy ... 10. Sýpka ... 11. Železnými, dosti dlouhými kusy osazená bašta ...¹²⁸ Také samotná legenda poukazuje na trvající statut pevnosti, s čímž bylo spjato několik téměř nepostradatelných částí zámku, například dělová bašta, dělostřelba či hluboké příkopy. Zmiňuje též přírodní prostranství, které tvoří součást zámeckého komplexu. Legenda nás kromě zachycených viditelných míst seznamuje i s objekty umístěnými uvnitř zámku. Vzniká tím poměrně souhrnné vyjádření tehdejší podoby děčínského sídla spolu s popisem některých výrazných děl jako byla například plastika koně chrlící vodu, která je dnes již ztracena. Zahrnuje také vzhled vnitřních prostor - byty služebnictva, pokoje pro hosty, panské pokoje a i další některé místnosti, doplněné i o jejich praktické využití, čímž tvoří celkový pohled na tehdejší podobu zámku. Nechybí ani připomenutí náročných pracích způsobených skalnatým povrchem. Rytina podává divákovi svědectví o nejtypičtějším architektonických památek barokní přestavby. V levém dolním rohu vidíme Dolní bránu Dlouhé jízdy, která do současnosti změnila svůj vzhled, dominujícími stavbami je kostel sv. Kříže a gloriety v Růžové zahradě, nádvoří ovládá loretánská kaple. Přehledné a detailní zachycení děčínského zámku s jeho okolím, ze začátku 18. století, nás informuje vedle architektonických barokních děl a jejich umístění také o změnách, kterými zobrazený prostor během staletí prošel.

Návštěva Bohuslava Balbína roku 1680 nebo 1681 v Děčíně ho natolik ovlivnila, že o děčínském panství napsal více stránek než-li u jiných míst, které též navštívil, popis z konce 17. století uvedl ve svých *Miscellaneích*: „*Stavba tohoto*

---

128 VOGT 1712, s. 57, Citace z: BAŠTOVÁ – LANCINGER 1983, s. 19nn

nového hradu trvala ... hraběti Maxmiliánovi z Thunu patnáct let a zaměstnala převeliký počet dělníku. Je umístěna, jak jsem řekl, na skále ... Avšak vstupme již do samotného hradu: ten je před námi dvojí a s dvěma dvory, totiž starý a nový. Stará budova nemá nic, co by příliš stálo za návštěvu, kromě své výšky ... Kaple se může rovnat opravdovému chrámu. Klenba je vysoká a nepřekonatelného díla. Studna vyhloubena v živé skále dosahuje hloubkou řečiště blízkého Labe, odkud se do ní vlévá čerstvá voda podzemními průchody. Starý hrad je od nového oddělen nesmírným umělým příkopem ... jaký se staví přichozím do cesty i před novým hradem. Tyto dva hrady spojuje dřevěný most a při vstupu na něj na téže nepropustné skále sedí obrovská socha ... chrlicí ústy i jinými údy obrovské množství vody do kamenné mušle pod sebou. Budova nového hradu má uvnitř více pohodlí, než ukazuje zvenčí ... Leč nic nevzbuzuje takový obdiv jako konírna, která v nejdolejší části hradu se podobá spíše nějakému paláci nebo svatyni, má dvanáct sloupů, každý z jednoho kusu kamene ... podpírají převysokou klenbu, podlaha je dlážděna čtvercovými otesanými kameny. Veliký jezdecký kuň z jediného kusu skály ... s předními nohama zdviženými ve skoku neustále vylévá vodu znamenitým zařízením z nozder a tlamy mocným proudem a s příjemným šuměním do obrovského kamenného umyvadla pod sebou ...¹²⁹

Také Bohuslav Balbín píše o nákladnosti a rozmanitosti nově přestavěného děčínského sídla. Byl osloven novými prostory, které zastíňovaly starší, méně okázalé, které nebyly tak dekorativně bohaté. Podobně jako legenda k rytině z roku 1712 zmiňuje velkolepost kaple. Mezi nejpůsobivější místa považuje konírnu, jejichž efektivita na něj silně zapůsobila. Popis Bohuslava Balbína lze chápat i za určitou subjektivně podloženou zprávu o konečné fázi barokní přestavby. I z jeho popisu jsou patrné změny, které doprovázely průběh dějin tohoto historického objektu.

Popis Bohuslava Balbína i veduty zachycující děčínský zámek s okolím z období baroka jsou cennými doklady zaznamenávající pronikavost raně barokní přestavby zámeckého komplexu, která znamenala zásadní změnu podoby děčínského panství, ale i samotné fungování života jak na zámku tak i v jeho blízkého okolí.

---

129 BALBÍN 1681, Citace z: BAŠTOVÁ – LANCINGER 1983, s. 13nn

4. Působnost a odchod Thunů z děčínského panství

Rod Thun-Hohenstein působil na děčínském panství déle jak tři sta let, během nich došlo k zásadním změnám samotného vzhledu zámku a okolí a také k událostem dotýkajících se nejen našich dějin. Příchod Thunu byl spojen především s třicetiletou válkou a probíhajícími pobělohorskými konfiskacemi, jejich odchod je spjat především v souvislosti s pozemkovou reformou.

První pronikavou změnou byla raně barokní přestavba za hraběte Maxmiliána Thuna, která zásadním způsobem přeměnila charakter jak děčínského zámku tak i samotného okolí. Zejména stavbou Dlouhé jízdy, gloriety v Růžové zahradě a kostelem sv. Kříže byl dovršen barokní vzhled děčínského panství, vedle toho nová dynamická podoba reprezentovala bohatství a vlivnost jednoho z předních rodů působících v nejrozmanitějších oblastech často ovlivňující dění politicko-společenského života. K další velké přestavbě došlo po zrušení pevnostního statutu, v letech 1786-1796, při které se majitel děčínského zámku podmaršálek Václav Josef Thun nemusel ohlížet na vojenské potřeby, a při níž vznikla raně klasicistní podoba děčínského zámku, jehož tehdejší novější vzhled se zachoval do současnosti.¹³⁰ S klasicistní přeměnou děčínského zámku však nezmizela část barokního rázu některých dodnes zachovalých památek.

S děčínským zámkem byli významně spjati mnozí členové děčínské větve rodu Thun-Hohenstein. Patrně mezi nejpůsobivější představitele patřil hrabě Maxmilián Thun, který dokázal přes mnohé komplikace vytvořit reprezentativní sídlo doprovázející cenné kulturní dědictví v podobě mnohých památek vzniklých na základě jeho iniciativy a působení. Smrtné pozůstatky hraběte Maxmiliána Thuna byly uloženy v děčínské loretánské kapli a v roce 1885 byly přemístěny do kostela sv. Kříže.¹³¹ Také podmaršálek Václav Josef Thun, který se zasloužil o dnešní podobu zámku, znamenal pro Děčín důležitou osobnost. Ani další majitel děčínského zámku František Antonín Thun nenabyl menšího významu. Za jeho působnosti na děčínském zámku vzkvétal kulturní a společenský život zároveň i s prosperujícím hospodářstvím.¹³² Thunové měli blízký vztah k umění, které se

---

130 SLAVÍČKOVÁ 1991, s. 9

131 JUFFINGER-BRANDHUBER-SCHLEGEL-WALDERDORFF 2008, s. 49

132 SLAVÍČKOVÁ 1991, s. 10

snažili často podporovat. Děčín tím přivítal i četné návštěvy umělců, kteří se nechali inspirovat rozmanitými kouty tohoto místa. Vypovídají o tom například mnohé veduty zachycující rozmanitosti děčínského města a jeho okolí.

Děčínský zámek se také stal po sarajevském atentátu útočištěm dětí Františka Ferdinanda d'Este, o které se starala jejich teta Marie Chotková, manželka Jaroslava Thuna.¹³³

Děčínský komplex vlivem rodu Thun-Hohenstein vzkvétal v bezpočetných oblastech. Thun-Hohensteinové hostili malíře, hudebníky i umělce z dalších odvětví, zakládali nové budovy nebo iniciovali přestavbu některých již vzniklých objektů, které se staletími staly cennými kulturními památkami, rozšiřovali a zušlechťovali přírodní prostranství. Děčínský zámek v době jejich působnosti zaznamenal i atmosféru politického dění, vzkvétalo i hospodářství a společenský život. Zásadní změna přišla v důsledku pozemkové reformy, která byla vyhlášena v roce 1919, kdy byla většina pozemkového majetku znárodněna.

Roku 1932 musel kníže Franz Anton (1890-1973) přistoupit, vlivem špatné finanční situací a neschopností platby dědické daně, k prodeji děčínského zámku zároveň s částí zámeckého inventáře.¹³⁴ Tento nutný krok znamenal nenavratitelnou ztrátu některých cenných děl. Nabídnutý děčínský zámek knížetem Francem Antonem československému státu byl adaptován na kasárna a po jednáních týkajících se přeměny zámku bylo rozhodnuto, že vnější vzhled zámku bude ponechán.¹³⁵ I přes velké škody způsobené sovětským vojskem, které zámek obsadilo v roce 1968 si děčínský zámek zachoval svoji podobu (i díky pokračujícím rekonstrukcím) dodnes. Návrh o sejmutí rodinných thunovských znaků ze vstupní brány, které měly být převezeny do Jílového, byl na základě kulturně historických důvodů zamítnut.¹³⁶ Jistá provázanost, v podobě heraldické památky, děčínského zámku s děčínskou větví rodu Thun-Hohenstein tak byla zachována. Po prodeji Děčína se kníže Franz Anton zdržoval především na zámku v Peruci, vlivem tzv. Benešových dekretů v roce 1945 připadl, spolu s dalšími památkami, zámek československému státu.¹³⁷

---

133 SLAVÍČKOVÁ 1991, s. 13

134 ŽUPANIČ - STELLNER - FIALA 2001, s. 264

135 BAŠTOVÁ-LANCINGER 1983, s. 63

136 LANCINGER 1983, s. 6

137 ŽUPANIČ - STELLNER - FIALA 2001, s. 264

Pokračovatelé rodu Thun-Hohenstein žijí dnes především v Německu.¹³⁸ Četné heraldické památky v Děčíně rodu Thun-Hohenstein jsou dodnes vedle umělecky cenné hodnoty, vzpomínkou na jeden z tamnějších významných působících rodů. Setkáváme se s nimi na Dolní a Křížové bráně Dlouhé jízdy, na průčelích, v Růžové zahradě i při dalších stavbách spojených s tímto rodem.

---

138 MAŠEK 1992, s. 177

Závěr

Ve své bakalářské práci jsem se pokusila přiblížit barokní přestavbu děčínského zámku z pohledu nově vzniklých nebo přeměněných objektů, které často svojí monumentálností charakterizovaly vedle barokního slohu vlivnost a bohatství jednoho z přednějších rodů Thun-Hohensteinů. Pro celkový pohled jsem také nastínila bohatou minulost tohoto významného rodu včetně jeho odchodu z děčínského zámku v důsledku pozemkové reformy a zhoršené finanční situace.

Za více jak třístého působení rodu Thun-Hohenstein v Čechách došlo na děčínském panství ke dvěma hlavním rekonstrukcím, které výrazně změnilo vzhled děčínského zámku i s jeho okolím. První velká přestavba, které jsem se věnovala, proběhla z iniciativy hraběte Maxmiliána Thuna, jednoho z hlavních představitelů české děčínské větve. Tehdy ještě spíše renesanční zámek nabyl velkolepého, složitě propracovaného komplexu. Změnou prošlo i samotné město. Dominantou nádvoří se stala loretánská kaple, která v průběhu rozvoje v dalších staletích musela být stržena. Také kostel sv. Kříže působí dodnes svojí bohatou okázalostí harmonickým monumentálním dojmem. Stavba kostela byla se zámeckými prostory spojena krytou chodbou, která vyúsťuje v Růžové zahradě. Využití tohoto stavebního prvku umožňovalo vrchnosti pohodlnější cestu. V současné době probíhají opravy kryté chodby v Křížové ulici, která by se v budoucnu mohla stát součástí okruhu prohlídky. Určité pohodlí doprovázelo často barokní přestavbu, setkáváme se s ním na více místech. I přes trvajících statutu pevnosti docílil hrabě Maxmilián Thun stavbu Dlouhé jízdy, která umožnila pohodlnější a reprezentativnější přístup do zámeckých prostor. Vznikla tím opět monumentální stavba s několika doprovodnými estetickými prvky. Vedle propracovaných architektonických děl vznikaly také přírodní prostory, které byly také často doprovázeny mnohými velkolepými objekty. Patrně nejznámějším z nich je glorieta a sala terrena s nástropní freskou v Růžové zahradě.

Většina dodnes zachovalých objektů barokní přestavby tvoří určitý jednotný celek. Kostel sv. Kříže je krytou chodbou propojen s Růžovou zahradou, na níž stojí glorieta, který dominuje vrcholu zdi Dlouhé jízdy. Na protilehlé straně gloriety se nachází sala terrena ve vedlejší blízkosti Horní brány, která je situována vedle

stavby jízdárny. I tato skutečnost poukazuje na důkladné propracování celé barokní přestavby s jednotným celkovým dojmem, jejíž průběh byl nákladný a vzhledem k pracím na skále i značně náročným. Vznikly tím cenné památky, které se během bohaté minulosti staly naším kulturním dědictvím.

Druhá velká rekonstrukce přeměnila děčínský zámek do raně klasicistního vzhledu, který se zachoval až do dnešní doby. Vzhledem k tomu, že statut pevnosti byl již zrušen, měl tehdejší majitel podmaršálek Václav Josef Thun při přestavbě ve svých stavebních požadavcích více volnosti.

Děčínský zámek zaznamenal během své bohaté minulosti četné události, týkající se nejen stavebního vývoje. Vedle zaznamenaných válečných konfliktů, ve kterých byl několikrát obsazen, se stal místem s politickou atmosférou, ale také významným centrem kulturního a společenského života. Po nákladné barokní přestavbě bylo děčínské panství povzneseno na lepší úroveň, okázale reprezentující postavení významného rodu Thun-Hohenstein, který ovlivňoval po staletí průběh nejen našich dějin. Barokní přestavba přinesla mnoho nově vzniklých objektů, ceněných a uznávaných, jejichž umělecko-kulturní hodnota bude snad i v daleké budoucnosti stále zachována.

Seznam literatury

PRAMENY

- Státní oblastní archiv Litoměřice, pobočka Děčín. BAŠTOVÁ, M.; LANCINGER, L. *Stavebně historický průzkum : zámek Děčín*. Litoměřice, 1983.
- Státní oblastní archiv Litoměřice, pobočka Děčín. HORYNA, M. *Uměleckohistorická charakteristika památky a zásady odborné rekonstrukce*. Litoměřice, 1983.
- Státní oblastní archiv Litoměřice, pobočka Děčín. LANCINGER, L. *Stavebně historický průzkum : Děčín : Dlouhá jízda*. Litoměřice, 1983.

LITERATURA

- AUGUSTA, P.; BROKL, J.; HONZÁKOVÁ, M.; a kol. *Kdo byl kdo v našich dějinách do roku 1918*. Praha : Libri, 1999. 4. vyd. ISBN 80-85983-94-X.
- BÍLEK, T.V. *Dějiny konfiskací v Čechách po roce 1618, I. II*. Praha : Museum Království českého, 1882, 1883.
- BLAŽÍČEK, O.J. *Ferdinand Brokof*. Praha: Odeon, 1976.
- BUBEN, M. *Encyklopedie heraldiky*. Praha : Libri, 1994. ISBN 80-901579-4-7.
- ČERNÁ, M. *Dějiny výtvarného umění*. Praha : IDEA SERVIS, 1996. ISBN 80-85970-12-0.
- DOLEČKOVÁ, H. *Zásluhy Františka Jošta o děčínskou zámeckou zahradu v polovině 19. století*. In *Přírodou Děčínska I*. Děčín : Okresní muzeum Děčín, 1974, s. 122-136.

- DVOŘÁČEK, P. *Naše nejkrásnější historické zahrady*. Olomouc : Rubico, 2008.
ISBN 978-80-7346-091-4.
- GALANDAUER, J. *František kníže Thun*. Praha; Litomyšl : Paseka, 2007.
ISBN 978-80-7185-803-4.
- GRAVES, R. *Řecké mýty*. Praha : Kma, 2004. ISBN 80-7309-153-4.
- HORYNA, M. *Dientzenhoferové*. Praha : Akropolis, 1998. ISBN 80-85770-68-7.
- JUFFINGER, R; BRANDHUBER, CH.; SCHLEGEL, W.; WALDERDORFF, I.
*Erzbischof Guidobald graf von Thun 1654 – 1668 : Ein Bauherr für die
Zukunft*. Salzburg : Residenzgalerie, 2008. ISBN 978-3-901443-32-9.
- KASÍK, S. *Rodové heraldické památky na Děčínsku a Šluknovsku*. Děčín :
Nadace Vlastivěda okresu děčínského, 1996. ISBN 80-902071-1-1.
- KUBÍK, L. *Česká korespondence se Lvem Thunem*. Praha : Horizont, 1970.
- MALÝ, J.B. *Hrabě Thuna úvahy o nynějších poměrech hledíc zvláště k
Čechám*. Praha : vl.n., 1849.
- MAŠEK, P. *Modrá krev : Minulost a přítomnost šlechtických rodů v českých
zemích*. Praha : Mladá fronta, 1992. ISBN 80-204-0346-9.
- POCHE, E.; a kol. *Umělecké památky Čech I*. Praha : Academia, 1977.
- SLAVÍČKOVÁ, H. *Děčínská zastavení*. Děčín : Státní oblastní archiv
Litoměřice, pobočka Děčín - Společnost přátel Děčína AMICI DECINI, 1997.
ISBN 80-238-1436-2.
- SLAVÍČKOVÁ, H. *Portrétní galerie Thun-Hohensteinu : Katalog výstavy v
Okresním muzeu Děčín, červen – září 1998*. Děčín : Okresní muzeum Děčín -
Státní oblastní archiv Litoměřice, 1998. ISBN 80-238-2292-6.
- SLAVÍČKOVÁ, H. *Zámek Děčín*. Děčín : Státní oblastní archiv Litoměřice.

pobočka Děčín - Společnost přátel Děčina AMICI DECINI, 1991.

- SLAVÍČKOVÁ, H.; JOZA, P. *Děčín*. Praha; Litomyšl : Paseka, 2005. ISBN 80-7185-734-3.
- SLAVÍČKOVÁ, H.; VELÍMSKÝ, T.; CVR, F. *Historický atlas měst České republiky; sv. 4*. Praha; Ústí nad Labem : Historický ústav Akademie věd České republiky – Univerzita Jana Evangelisty Purkyně Ústí nad Labem, 1998. ISBN 80-85268-53-1.
- SMETANA, J. *Město Děčín*. Plzeň : Dimenze, 1996.
- SMÍŠKOVÁ, H. *Brokofové a Děčín*. In *Z minulosti Děčínska I*. Liberec : Severočeské nakladatelství, 1966, s. 243-248.
- STEINOVÁ, N. *Veduty Českosaského Švýcarska*. Děčín : Okresní muzeum Děčín, 1999.
- SYNECKÝ, J. *Architektura a urbanismus 17. století v Děčíně*. In *Děčínské vlastivědné zprávy 2-III*, Děčín : Okresní muzeum, 1992, s. 20-29.
- VILÍMKOVÁ, M. *Stavitelé paláců a chrámů : Kryštof a Kilián Ignác Dientzenhoferové*. Praha : Vyšehrad, 1986.
- ŽUPANIČ, J.; STELLNER, F; FIALA, M. *Encyklopedie knížecích rodu zemí koruny české*. Praha : Skřivan, 2001. ISBN 80-86493-00-8.

INTERNETOVÝ ZDROJ

- Genealogie – Thun [online]. poslední revize 20.06.2009 [cit.15.03.2010].
Dostupné z : <http://genealogy.euweb.cz/thun/thun4.html>

Anotace

Práce nás seznamuje s přestavbou děčínského zámku v období baroka. Ta proběhla na základě iniciativy hraběte Maxmiliána Thuna, jednoho z významných členů rodu Thun-Hohenstein. Popisuje také nově vzniklé nebo barokně upravené objekty, například Dlouhou jízdu, Růžovou zahradu a kostel sv. Kříže. Zmiňuje také změnu samotného města, které bylo barokní přestavbou silně ovlivněno a umělce, kteří se podíleli na barokní přestavbě. Součástí je také popis veduty z roku 1712 a popis od Bohuslava Balbína, které nás lépe informují o vzhledu tehdejšího děčínského zámku. Práce také pro úplnost uvádí působení rodu Thun-Hohenstein a nutný odchod rodu Thun-Hohensteinů z děčínského panství.

The work acquaints us with the reconstruction Děčín Castle during the Baroque era. This took place on the initiative of Earl Maxmilian Thun, one of the prominent members of the Thun-Hohenstein. It also describes the new buildings or after reconstruction in Baroque style, for example a Long journey, Rose garden and the St. Cross. Also mentions the change of the city, which was strongly influenced by the Baroque style reconstruction and the artists who participated in the Baroque style reconstruction. Also includes a description of the picture from year 1712 and description of Bohuslav Balbín to better inform us about the appearance then Děčín castle. This work also provides for complete operation of the Thun-Hohenstein and necessity exit Thun-Hohenstein of Děčín manor.

Seznam příloh

- Obr. č. 1 Zámek Děčín
- Obr. č. 2 Rytina Děčína z r. 1712
- Obr. č. 3 Kostel sv. Kříže s pohledem na část kryté chodby
- Obr. č. 4 Pilířové arkády nesoucí krytou chodbu
- Obr. č. 5 Dlouhá jízda s kostelem sv. Kříže, gloriem a Horní zámeckou bránou
- Obr. č. 6 Dolní zámecká brána
- Obr. č. 7 Křížová brána
- Obr. č. 8 Sala terrena v Růžové zahradě a Horní zámecká brána
- Obr. č. 9 Gloriet v Růžové zahradě

Přílohy

Obr. č. 1 Zámek Děčín

Obr. č. 2 Rytina Děčina z roku 1712¹

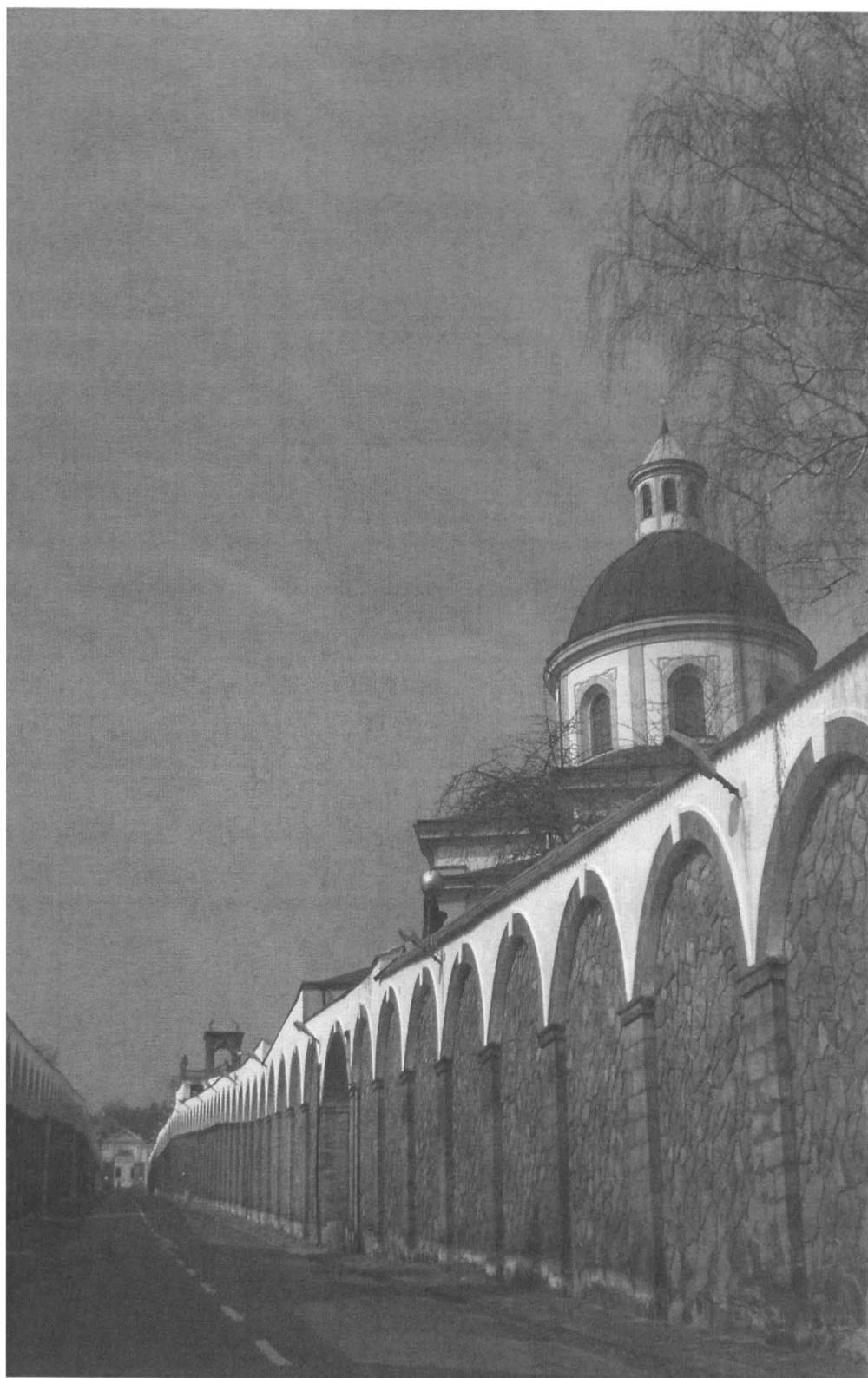
¹ STEINOVÁ 1999, s. 10

Obr. č. 3 Kostel sv. Kříže s pohledem na část kryté chodby

Obr. č. 4 Pilířové arkády nesoucí krytou chodbu

Obr. č. 5 Dlouhá jízda s kostelem sv. Kříže, gloriem a Horní zámeckou bránou

Obr. č. 6 Dolní zámecká brána

Obr. č. 7 Křížová brána

Obr. č. 8 Sala terrena v Růžové zahradě a Horní zámecká brána

Obr. č. 9 Gloriet v Růžové zahradě